

መጽሐፍ ብዛዕባ ቅልውላው ሶማሊያን

ራብዓይ ክፋል

ዕምቁት ሽግር ሶማሊያን ጠንቅታቱን

ቅልውላው ሶማሊያ

ታሪካዊ ዕምቁቱ: ፖለቲካዊ ምዕባለኡን መጻኢ ኣንፊቱን

ዶ/ር ኣሕመድ ሓሰን ድሕሊ

መቐድም ብኣልላሚን መሓመድ ስዒድ ጸሓፊ ህዝባዊ ግንባር ንደምክራሲን ፍትሕን ትርጉም - ዑቕባላሴ መሓሪ (ወድ ቐሺ) ኣርትኦት - በረኸት ጳውሎስ

መጻሕፍት

ብመጀመርታ ሽግራት ሶማሊያን ጠንቅታቱን ብዝርዝር ከነቕርቦ ከም ዘይኮንና፡ ንኣንባቢ ከነዝኻኸር ንፈቱ። ነቲ ኣብ ነንሓድሕዱ መሰረታውን ተሪርን ምትእስሳር ዘሎዎ ከፈላለ ዘይከኣል ታሪካዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራውን ቍጠባውን መዳያቱ ክንርኢ ኢና ።

መሰረት ሽግር ሶማሊያ

ከም ዚፍለጥ ዶባት ሃገራት ኣፍሪቃ ኣብ ጉባኣ በርሊን 1884-1885 ብዝተገብረ ስምምዕ፡ ካብ መግዛእቲ ኤውሮጳዊ ተወሪሱ። ዶባት ሃገራት ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃ ብመሰረት ኣይሊ ሚዛን ኣብ መንጎ ብሪጣንያ፡ ኢጣልያን ፈረንሳያን

ተመልከቱ። ነዚ ኪፍጽማ እንከለዎ ንኣቃውማ ህዝብታ ክፍለ ዓለም ኣብ ግምት ኣየእተዋኦን። ንመግዛእታዊ ሸውሃተን ጥራይ ንምርዋይ ተባሂሉ ዚምልከት ዶብ ዘስዕቦ ፖለቲካዊ፣ ማሕበራውን፣ ሰብኣውን ጸገማት'ውን ኣይተገደሳሉን። ህዝቢ ሶማልያ ድማ ኣብ መወዳእታ መበል 19 ክፍለ ዘመን፣ ኣብ ሓሙሽተ ክፍልታት ተመቓቂሉ። ንሳተን ከኣ፦

1. ሶማሊላንድ ብሪጣንያ (ሶማሊላንድ)
2. ሶማሊላንድ ኢጣልያ - ኢጣልያ ሶማልያ- (ደቡባዊ ወገን)
3. ሶማሊላንድ ፈረንሳ (ምድሪ ዓፋርን ዒሳን ማለት ጂቡቲ)
4. ብሪጣንያዊት ሶማሊላንድ ማለት ኢትዮጵያዊት ሶማሊላንድ (ኣጋዴን)
5. ብሪጣንያዊት ሶማልያ ማለት ኬንያዊት ሶማሊላንድ (North Frontier District-NFD- ዞባ ሰሜናዊ ዶብ ኬንያ)

መግዛእታውያን ስርዓታት ብሪጣንያንን ኢጣልያን ካብ ሰሜናውን ደቡባውን ሶማልያ ምስ ወጹ፣ እዘን ክልተ ክፍልታት ብ01 ሓምለ 1960 ተጠርኒፈን ናጽነት ሶማልያ ኣውጀን። ነታ ሓሙሽተ ዞባታት ዘጠቓለለት ዓባይ ሶማልያ ንምህናጽ ዝዓለመ ፕሮጀክት ድማ ተጀሚሩ። ኣብ ማእከላ ሓሙሽተ ርእሲ ዘሎዎ ኮኾብ ዚርከባ ባንዴራ ሶማልያ፣ ነተን ሓሙሽተ ዞባታት ሶማልያ እትሕብር ኣርማ ጥራይ ዘይኮነት፣ ሶማላውያን ነተን ዝተኸሰሩ ዞባታት ብቐጻሊ ከም ዚጠልብዎን እተረጋግጹ እያ። ኣብ 1961 ዝወጸ ቅዋም ሶማልያ ድማ “መንግስቲ ሶማልያ ንመሬት ሶማልያ ንምስማር ብሕጋውን ሰላማውን ኣገባብ ከም ዚሰርሕዮ” ዘረጋግጹ። ሶማሊላንድ ኣብ ግንቦት 1991 በይናዊ ስጉምቲ ብምውሳድ ናጽነታ'ኳ እንተ ኣወጀት፣ ኣብ ማእከላ ምልክት ኮኾብ ዘሎዎ ባንዴራ ኣይገደፈታን። እታ ኣብ ነሓሴ 1998 ውሽጣዊ ምምሕዳር ዝኣወጀት ፑንት ላንድ'ውን ንባንዴራ ሶማልያ ኣይገደፈታን። ሶማላውያን ሽሕ'ኳ ኣብ ነንሓድሕዶም እንተ ተፈላለዩን ተሃራረሙን፣ “ሕልሚ ዓባይ ሶማልያ” ከም ዘሎዎም ዘረድእ እዩ። እታ ኣብ ሰኔ 1977 ካብ መንግስቲ ፈረንሳ ናጽነታ ዝረኸበት ፈረንሳዊት ሶማልያ፣ ማለት ጂቡቲ እውን ካብዚ ሓቂዚ እትወጽእ ኣይኮነትን።

እዛ ሃገር እዚአ'ውን ባንዴራአ ኣብ ማእከላ ኮኾብ ዘሎዎ እያ። ፕረዚደንት ጂቡቲ ዝነበረ፡ ሓሰን ጉሌድ ኣፕቲዶን ሶማላዊ ምክኑዮ ዘረጋገጽ ነይሩ። እዚ ሕጂ ዘሎ ፕረዚደንት እስማኒል ዑመር ገለ'ውን ብ28 ዩካቲት 2010 ሶማላዊ ጂቡቲ ምክኑ ገሊጹ። [1] ፈረንሳዊት ሶማሊላንድ (ጂቡቲ) ናጽነት ክትረክብ እንከላ ንሃገረ ሶማሊያ ጸገም እትፈጥር ኣይነበረትን። ምክንያቱ ናጽነት ጂቡቲ ካብ መግዛእቲ፡ ንዝተፈላለዩ ዞባታት “ዓባይ ሶማሊያ” ንምጥርናፍ ከም ሓደ ስጉምቲ ንቐድሚት ይቕጽር ስለ ዝነበረ። እንተኾነ ሰብ ስልጣን ሶማሊያ ነቲ ዓባይ ብሪጣንያ ብ24 ሓምሌ 1948 ናብ ኢትዮጵያ ዝጸንበረቶ ዞባ ኣጋዴን ነቲ ኣብ እዋን ናጽነት ኬንያ ብ12 ታሕሳስ 1963 ናብ ኬንያ ዝሓወሰቶ ዞባ ሰሜናዊ ዶብን (NFD) ኪሓቱሉ ምስ ጀመሩ፡ ጸገማት ኣጋጢምዎም። ነበርቲ እተን ዞባታት ግን ምስቲ ኻልእ ዞባታት ሶማሊያ ኪሰምሩ ድሌት ነይርዎም። ነዚ ድማ ሓንቲ ብሪጣንያዊት ኮሚቴ ኣብ ታሕሳስ 1962 ኣብ ዘቐረበቶ ጸብጻብ ኣረጋገጸቶ ነይሩ።

ብዝኾነ ኢትዮጵያን ኬንያን፡ መንግስቲ ሶማሊያ ንዞባ ኣጋዴንን (ኢትዮጵያ) ንዞባ ሰሜናዊ ዶብን (ኬንያ) ምሕታቱ፡ ኣብ መንጎ ሃገራት ኣፍሪቃ ናይ ዶብ ሽግር ዚፈጥርን ምስቲ ኣብ ሓምሌ 1964 ኣብ ካይሮ ዝተኻየደ ጉባኤ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ ዘሕለፎ “ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ዶባት ኣፍሪቃ ክትንከፍ ኣይግባእን።” ዚብል ውሳኔ ቊጽሪ 16 ዚጸረርን እዩ ብምባል፡ ኣብ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ ኣንጻር ሶማሊያ ጽዑቕ ፖለቲካዊ ኩናት ኣካይደን። [2] ብዘይካዚ ኢትዮጵያን ኬንያን፡ ሶማሊያ ኣብ ክልቲኡ ዞባታት “ንዕጡቓትን ዘይዕጡቓትን ተቓወምቲ ትሕግዝ’ያ።” እናበላ ይኸሳ ነይረን። ካብ መቓድሾ ንዚመጽአን ሰግኣት ንምምካት ብ1964 ናይ ሓባር ወተሃደራዊ ውዕል ተፈራሪመን። ርግኣት ሶማሊያ ንምዝራግ'ውን ኣበርቲዐን ሰሪሐን። ተኸታተልቲ ስርዓታት ሶማሊያ ብወገኖም፡ እሱራት ሕልሚ ዓባይ ሶማሊያ ኮይኖም ንዝጠፍአ ዞባታት ሶማሊያ ንምምላስ ክቡር ጸጋታት ሃገሮም ኣብሪሶም። ከም ውጽኢቱ ከኣ ምስ ኢትዮጵያ ኣብ ሰለስተ ውግኣት፡ 1964፡ 1967ን 1977ን ኣትዮም። መስርሕ ህንጻት ሶማሊያ ምሉእ ረጅሒታቱ ከየማልአ እንከሎ፡ ኣብ ሰማንያታት ዕጡቓት ተቓወምቲ ኪቐልቀሉ ጀሚሮም። ገለ ካብኣቶም፡ ብ1981 ሃገራዊ ምንቅስቓስ ሶማሊያ (እስሓቕ) ኣብ ሰሜን፡ ብ1981 ደሞክራሲያዊ ግንባር

ድሕነት ሶማልያ (መጀርቲን) ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ፡ ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ (ሃውዮ) ኣብ ማእከል ሶማልያ፡ ብ1989 ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ (ርሓንወይን) ኣብ ደቡብ፡ ብ1989 ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ (ኢጋዴን) ኣብ ደቡባዊ ምብራቕ ይርከብዎም። ስርዓት ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ነቲ “ከድሕኖ እኸእልዮ” ዝበሎ ንምድሓን (ዚስዕብ ኣሉታዊ ውጽኢት ከይገምገመ) ኣብ ሚያዝያ 1988 ምስ ኮሎኔል መንግስቱ ሃይለ ማርያም ስምምዕ ከቲሙ። ብመሰረት’ቲ ዝገበሮ ስምምዕ ድማ ብዛዕባ ዞባ ኢጋዴን ዘቕርቦ ዝነበረ ጠለባት ገዲፉ። ከም ዚፍለጥ ብ1963 ፕረዚደንት ሶማልያ ነበር፡ ዓብደረሸድ ሸርማርከ፡ ምስ ፕረዚደንት ኬንያ፡ ጀሞ ኬንያታን ፕረዚደንት ዛምብያ ከነት ካውንዳን ኣብ ኣሩሻ፡ ታንዛንያ ኣብ ዝገበርዎ ርክብ’ውን፡ ሶማልያ ንዞባ ሰሜናዊ ዶብ ከይትሓተሉ ተሰማሚዓ ነይራ’ያ።

ፕረዚደንት ስያድ ባረ ኣብ 1988 ዝወሰዱ ተበግሶ፡ ከም’ቲ ዚጽበዮ ዝነበረ ንስልጣኑ ኣየደልደሎን። ብኣንጻሩ’ኳ ደኣ ድሕሪ ገለ ኣዋርሕ ንስርዓቱ ኣብ ዝኸፍኦ ኩነታት ሸሚምዎ። እቶም ኣብ’ቲ እዋን’ቲ ኣብ ሰራዊት ሶማልያ ሓያል ሰረት ዝነበሮም ተወለድቲ ቀቢላ ኢጋዴን፡ ኣብ ደቡባዊ ምብራቕ ሶማልያ “ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ” ዝተሰመየ ተቓውሞ ኣበጊሶም። ብድሕር’ዚ ስርዓት ፕረዚደንት ስያድ ባረ ናብ ግብኣተ መቓብሩ ገጹዩ ኣምሪሑ። ቀቢላ መርሓን ንጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ካብ ውድቀት ንምድሓን’ኳ እንተ ተንቀሳቐሰት፡ ናይ ምቕጻል ረቕሒታት ዘይነበሮ ስርዓት ንምድሓን ግን ዚከኣል ኣይነበረን።

ውድቀት ስርዓት፡ ስእነት መተካእታ፡ ጥፍኣት ሃገር

ስርዓት ፕረዚደንት ስያድ ባረ ብ26 ጥሪ 1991 ቅድሚ ምውዳቕ፡ ቅድሚ ኸልተ ኣዋርሕ፡ ሰለስተ ቐንዲ ውድባት ሶማልያ፡ ድሕሪ ብዙሕ ጳዕሪ ብ24 ሕዳር 1990 ኣብ ስምምዕ በጺሑን። እተን ሽዑ ዝተሰማምዓ ውድባት “ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ” ኣብ ሰሜን፡ “ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ” ኣብ ማእከል፡ “ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ” ኣብ ደቡብ እየን። ብመሰረት’ቲ ስምምዕ ከኣ ከተማታት ማእከል ኣብ ኢድ “ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ፡” ከተማታት ደቡብ ኣብ ኢድ “ምንቅስቃስ ሶማላውያን ሓርበኛታት፡” ከተማታት ሰሜን ድማ ኣብ ኢድ “ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ” ንምውዳቕን ዘኸእል ወተሃደራዊ ስትራቴጂ ሓንጺጸን። እንተኾነ እተን

ሰለስተ ውድባት ንስርዓት ስያድ ባረ ከውድቅኳ እንተ ኸኣላ፡ መሰረት ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ መተካኔታ ኣብ ምፍጣር ፈሺለንዮን። ህዝቢ ሶማልያ ከምዚ ዝኣመሰለ ናይ ጥፍኣት ዕድል ከጋጥሞ ኣይግባእን ነይሩ። ኣብ ኩሉ መዳያት ኣብ ታኼላ ኹናት ኣድሕድ ንዝሸመሞ ፍንውነትን ሕሰምን ከኣንግድ ተገዲዱ።

ሽግር ሶማልያ ንሓደ ወገን ጥራይ ኣላፍነት ምስካም ቅኑዕ ኣይኮነን፡ እንተኾነ ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ ንመሻርኽታ፡ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያን ምንቅስቃስ ሶማላውያን ኣርበኛታትን ከየሳተፈት፡ በይናዊ ስጉምቲ ብምውሳዳ፡ ብ27 ጥሪ 1991 መንግስቲ ብምቕማ፡ ወቐሳ ዘሰክማ እዩ። ሓደ ካብቲ እዚ ውሳኔዚ ዘሰዓቦ ኣደገኛ ውጽኢት ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፡ ነቲ ካብ መግዛእቲ ብሪጣንያ “ሶማሊላንድ” ዝጀመረ ታሪኻዊ ምኽንያታት ተጠቐማ፡ ብ18 ነሓሰ 1991 ናጽነት ሰሜን ሶማልያ ምእዋጃ እዩ። ካብቲ እዋንቲ ጀሚረን 19 ዞባታት ሶማልያ፡ ኣብ ቀቢላ፡ እንዳውን ማይ ቤታውን ስምዒታት ዝተሰረተ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ውድባትን ሰልፊታትን ኣብ ምቕም ተቐዳዲመን። እቲ ቅርብ ካብ መንጎ ቐቢላታት ዳርድን ካልኣት ቐቢላታትን ኢሰሓቅ፡ ሃውዮን ርሓንወይንን ሰጊሩ፡ ናብ እንዳን ማይ ቤትንውን ወሪዱ። እቲ ዕላማ፡ ህላወ ቐቢላ ንምድልዳል ዘይኮነ፡ ኣብጋዛት ኣብ ውሽጢ እንዳን ማይ ቤትን ተሓቢኦም ናይ ስልጣን ሸውሃቶምን ውልቃዊ ረብሓታቶምን ንምርዋይ ዘካይድዎዩ ነይሩ። እዚ ድማ ንኹሎም ሶማላውያን ኣይልታት ኣብ ሓደ ሃገራዊ ፕሮግራም ንምጥርናፍ ኣብ ዘይክኣለሉ ደረጃ ኣብጸሑ። ነዚ ዘረጋግጽ ጭቡጥ ኣብነት፡ ድሕሪ ውድቀት ስርዓት ጀነራል ስያድ ባረ፡ ኣብ ቐቢላነት ዝተሰረታ ውድባት ምቕልቃለንዮ። “ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ” ሃውዮ ሃበር ገደር፡ “ሃገራዊ ግንባር ሶማልያ” መርሓን፡ “ስሙር ግንባር ሶማልያ” ዒሳ፡ “ደሞክራሲያዊ ኪዳን ሶማልያ” ገዳቡርሲ፡ “ስሙር ሰልፊ ሶማልያ” ወርሰንገለ ደልባሃ ወዘተ. . . ዚበሃላ ውድባት፡ ስልጣንን ጸጋታትን ሃገር ንምርካብ ተመስሪተን። ብድሕርቲ፡ ምቕም ስምርቲ ሶማልያ ዘይደልዩ፡ ዞባውያንን ኣህጉራውያንን ኣይልታት ዚሕግዘዎም፡ ገለ ንናጽነት ገለ ድማ ንውሽጣዊ ምምሕዳር ዚጠልቡ ተፈንጨልቲ ምንቅስቃሳት ተራቢሑም።

ምዕራፍ ሓደ

ተርእዮ ተፈንጨልቲ ቐቢላታትን ዞባውያን መንግስታትን ኣብ ሶማሊያ

ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተጠቐሰ፡ ተርእዮ ተፈንጨልቲ ቐቢላውያን ዞባታትን፡ ዞባውያን ምምሕዳራትን ኣብ ሶማሊያ ብዙሕ ምኽንያታት ኣሎዎ። ብሓጺሩ ኣብዚ ኪጥቀስ ዚግባእ፡ ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ብ21 ጥቅምቲ 1969 ወተሃደራዊ ዕልዋ ከካይድ እንከሎ፡ ሃገራዊ ኮይኑዩ ጀሚሩ። ጸኒሑ ማሕበርነት ብምኽታል ኣብ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ማሕበራውን ባህላውን መዳያት ዓቢ ዓወት ከረጋግጽ ክኢሉ። እንተኾነ ኣብ ኣጋ መወዳእታ ዕድሚኡ ቐቢላዊ ጸግዒ ብምሓዝ ኣብ ሰሜናውያን ከተማታት፡ ኣብ ሃርጌሳን ካልኦት ከተማታትን ወተሃደራዊ ዘመተን ደብዳብ ነፈርትን ኣካይዱ። እቲ ዝወሰደ ስጉምቲ ኣብ መንፈስ ሕብረተ ሰብ ሶማሊያን ዝተሓላለኸ ቐቢላዊ ኣቃውማኡን ዓቢ ነቓዕ ፈጠሩ። መጀመርታ ናይ መወዳእታ ዕድሚኡ ብምንባሩ ድማ፡ መብዛሕትኡ ህዝቢ ሶማሊያ ኣንጻሩ ኸይኑ።

ወተሃደራዊ መንግስቲ ኢትዮጵያ (ደርግ) ብመሪሕነት ኮሎኔል መንግስቲ ሃይለማርያም፡ ነቲ ኣብ ታሪኽ ሶማሊያ ሓደገኛ ዝኾነ ኹነታት ብምምዝማዝ፡ ንጀነራል ስያድ ባረ ዚቃወሙ ሶማላውያን ወገናት ኪሕግዝ ጀሚሩ። ድሕሪ ውድቀት ደርግን ምምጻእ ብቐዳማይ ሚኒስተር መለስ ዜናዊ ዚምራሕ ፈደራዊ መንግስትን፡ ኣብ መርገጺ ኢትዮጵያ ኣብ ጉዳይ ሶማሊያ ለውጢ ኣይተራእየን። ኢትዮጵያ ኣብ ታኹላ ሶማሊያ ብምእታዎ፡ ሶማሊያ ዝያዳ ኣብ ሽግር ወደቐት። ሶማሊያ ምእንቲ ፋሕ ብትን ንኪኣትዎን ኣብ ንኣሽቲ ደቀቕቲ ዞባታት ንኸትመቓቐልን ብ24 ታሕሳስ 2006 ኣብ ሶማሊያ ወተሃደራዊ ወራር ፈጸመት። እዚ “ፖሊሲ ኢትዮጵያ ኣብ ሶማሊያ” ኣብ ዚብል ኣርእስቲ ብዝያዳ ኪትንተንዮ።

ብመሰረትዚ ኣቐዲሙ ዝተጠቐሰ ድሕረ ባይታ፡ ኣብ ሜዳ ሶማሊያ ኣብ ውሽጢ ሓጺር እዋን፡ ገለ ንናጽነት ገለ ድማ ንውሽጣዊ ምምሕዳር ኣብ ክሊ ፈደራዊ ስርዓት ዚጠልባ ሽዱሽተ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራውን ቊጠባውን ጉጅለታት ተፋርዮን። ንሳተን ድማ፦

1. ምድረ ሶማል (ሶማሊላንድ)

መንግስቲ ብሪጣንያ ብ26 ሰኔ 1960 ካብ ምድረ ሶማል፡ ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ሶማሊላንድ ብሪጣንያ ተባሂላ እትፍለጥ ዝነበረት ግዝኣታ ወጸት። እቲ ህዝቢ ብናጻ ድሌቱ ምስታ ኣብ ደቡባዊ ሸነኽ ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ኢጣልያ፡ ዝነበረት ብሶማሊላንድ ኢጣልያ እትጽዋዕ ዝነበረት ክፋል፡ ብሓደ ሓምለ 1960 ናጻ ዝኾነት ተጸምቢሩ። ክልቲኣን ወገናት ሪፓብሊክ ሶማልያ ኣቕሩመን። ብ18 ግንቦት 1991 ሰሜናዊ ወገን ሶማልያ፡ በይናዊ ስጉምቲ ብምውሳድ ናጽነት ኣወጀት። ነታ ቕድም ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ብሪጣንያ ዝነበረት ምድረ ሶማል (ሶማሊላንድ) ብምቑጽጻር ናይ ገዛእ ርእሳ መንግስቲ፡ ፓርላማን ሰራዊትን መሰረተት። ነቲ ንሰላሳ ዓመት ዝቐጸለ ታሪኻ፡ ማለት ሓድነት ምስ ደቡባዊ ክፋል ብምድምዳም ድማ ናይ ገዛእ ርእሳ ባጤራ፡ ባንዴራ፡ ወረቐት መንነትን ፓስፖርትን ወዘተ. . . ኣውጸአት።

ፖለቲካዊ መሪሕነት ሰሜን ከምዚ ዓይነት ስጉምቲ ንክትወስድ ዝደረኻ ብዙሕ ረጅሒታት ኣሎ። ገለ ካብኡ፦

ቀዳማይ፦ ነበርቲ ሰሜናዊ ዞባ ኣብ መጀመርታ መድረኽ ሓድነት ምስ ደቡባዊ ዞባ ምስ ሰመሩ፡ ኣብ ስልጣንን ጸጋታትን ብጽሒት ኣይነበርዎን። ጠለባቶምውን ይስማዕ ኣይነበረን ።

ካልኣይ፦ ሓይልታት ሶማልያ ኣብ መቐድሻ ካብ ዝነበረ ማእከላይ መንግስቲ ብዝተዋህቦ ትእዛዝ፡ ኣብ ሰማንያታት ናይ ዝሓለፈ ክፍለ ዘመን፡ ኣንጻር ሰሜናዊ ክፋል፡ ብምድርን ኣየርን ኣዕናዊ ኩናት ኣካይዶም። ደማዊ ኹናት ንልቢ ክልቲኡ ኣቕሒርዎ።

ሳልሳይ፦ “ስሙር ሃገራዊ ጉባኣ” ሃውዮ፡ ኣብ መቐድሻ ንመሻርኽታን ኣንጻር ስርዓት ፕረዚደንት ስያድ ባረ ዝነበራን ሃገራዊ ምንቅስቓስ ሶማልያ ኣብ ሰሜን፡ ሓርበኛዊ ምንቅስቓስ ሶማልያ ንደቡብ ከይተወከሰት፡ በይናዊ ስጉምቲ

ብምውሳድ፡ ብ26 ጥሪ 1991 ግዝያዊ መንግስቲ መስረተት። ነቲ ኣብ መንጎ ሰለስቲአን ውድባት ብ24 ጥሪ 1990 ዝተኸተመ ስምምዕ ድማ ኣፍረሰት።

ከም ዚፍለጥ ብርክት ዝበላ ሃገራት፡ ብቐዳምነት ድማ ኢትዮጵያ፡ እቲ ኣብ ሰሜን ዝተወሰደ ስጉምቲ ምፍንጫል ምስ ተኣወጀ ሓጎሰን ገሊጸን። ንህዝቢ ሰሜን ስለ ዝፈተዋ፡ ንነበርቲ ደቡብ ድማ ስለ ዝጸልኦ ዘይኮነ፡ እቲ ተግባር ነቲ ንሓድነት ሶማልያ ንምፍራስ ዝዓለመ ስትራቴጂ ስለ ዘገልግለ'ዩ። ስርዓታት ኢትዮጵያ ስምርቲ፡ ርግኣትን ሓያልን ሶማልያ፡ ንሃገራዊ ጸጥታኦምን ዞባዊ ተራኦምን ከም ሓደጋ እዮም ዚርእይዎ። ከም ዚፍለጥ ኣብ'ዚ ዞባዚ ዝነበሩ ካብ ቀቢላ ኢስሓቅ፡ ሃበር ኣወልን ጀዓሎን ወዘተ. . . ቀቢላታት ወርሰንገሊ፡ ደልባሃንቲን ካብ ኤትኒካዊ ጉጅለ ዳርድን፡ እንዳታት ዒሳ ዲራን ዝኾኑ ሶማላውያን ሰልፍታቶም፡ ምስተን ብውሽጣዊ ቀቢላዊ ግርጭታት ዚሳቕዩ ኻልኣት ቀቢላታት ኢስሓቅ ቍርቍሳት ነይዎም።

ዞባ ምድረ ሶማል (ሶማሊላንድ) ምስቲ ኣዕናዊ ኩናት ዚካየደሉ ደቡባዊ ክፋል ብምንጽጻር ጸጥታ፡ ሰላምን ርግኣትን ዝሰፈና'ያ። ቅድሚ ዕስራን ሸሞንተን ዓመት ናጽናታ'ኳ እንተ ኣወጀት፡ ብዝኾነት ሃገር፡ ዞባዊ፡ ክፍለ ዓለማውን ኣህጉራውን ውድብ ተፈላጥነት ኣይረኽበትን። እንተኾነ ምስ ጂቡቲ፡ ኬንያ፡ ጋና፡ ደቡብ ኣፍሪቃ፡ ቤልጅም፡ ፈረንሳ፡ ብሪጣንያ፡ ሕብረት ኣፍሪቃን ሕብረት ኤውሮጳን ፖለቲካዊ ርክባት ካብ ምክያድ ደው ኣይበለትን። ንፕረዚደንት ሶማሊላንድ ከም መራሒ ሉኣላዊት ሃገር እትቐበሎ ኢትዮጵያ ጥራሕ እያ። እዚ ድማ ብዙሕ ምክንያታት ዘሎዎ'ዩ።

2. ምድረ ፑንት (ፑንትላንድ)

ኣብ ዞባ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማልያ፡ ብኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ ዚምራሕ ፖለቲካዊ መሪሕነት፡ ብ5 ግንቦት 1998፡ ኣብ ጋሩወ ዝተባህለት ከተማ ኣኼባታት ብምክያድ ኣብ ፑንትላንድ መንግስቲ ኣዋጅ። ብታሪኻዊ መዳይ ኪረክ እንክሎ፡ ፑንትላንድ ቅድሚ ናጽነት ምስ ደቡባዊ ክፋል ግዝኣት ኢጣልያ ዝነበረት እያ። ብኣንጻሩ እዛ ዞባዚኣ ከም ሶማሊላንድ ምፍላይ እትሓትት ኣይኮነትን። ጠለባታ፡ ኣብ ውሽጢ ሓንቲ ሶማልያ ኣብ ዚህሉ ፈደራዊ ስርዓት፡ ውሽጣዊ ምምሕዳር ኪህልዎ'ዩ። እንተኾነ ካብ ግዜ ናብ ግዜ ናጽነት ከም እትእውጅ'ያ እተፈራርህ። ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ ብ1978 ምስ ብርክት ዝበሉ

ሶማላውያን ወተሃደራት፡ አንጻር ጀነራል መሐመድ ስያድ ባረ ፍሹል ፈተነ ዕልዋ ከም ዘካየደ ይዝከር። ብድሕሪኡ ናብ ኢትዮጵያ ብምህዳም ብሓገዝ ስርዓት ኮሎኔል መንግስቱ ሃይለማርያም “ደሞክራሲያዊ ግንባር ንድሕነት ሶማሊያ” ዝተሰምየት ውድብ መስሪቲ። ብመለስ ዜናዊ ዚምራሕ ዝነበረ መንግስቲ ኢትዮጵያ፡ ምድረ ፑንት ውሽጣዊ ምምሕዳር ብምእዋጃ ብሓገዝ ተቐቢልዎ። እቲ ስጉምቲ ንምህናጽ ስምርትን ሓያልን ሶማሊያ ዚዕንቅፍን ኣብ ሶማሊያ ንኣሽቲን ድኹማትን ናጻ ዞባታት ዚፈጥርን ብምጥኑ። ሰበ ስልጣን ኢትዮጵያ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ምድረ ፑንት ብምእታው፡ ንሓደ ወገን ብዋጋቲ ኻልእ ከም ዚሕግዙ ኣህጉራዊ ጸብጻባት ይሕብሩ። ንኣብነት ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ ዕድመ ስልጣኑ ምስ ኣብቐዐ፡ ኪቕጽል ስለ ዝደለየ ግጭት ድሕሪ ምውልዑ፡ ኢትዮጵያ ኣብ 2001 ንጉጅለ ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ አንጻር ጉጅለ ጃምዕ ዓለ ጃምዕ ሓገዛ።

እዛ ሶማላዊት ዞባዚኣ ብርቱዕ ፖለቲካዊ ግጭታትን ቀታሊ ዓሌታውን ቀቢላውን ውድድራትን ዘሎዎያ። ኣብ ምድረ ፑንት ሰለስተ ጉጅለታት ዳርድ ይነብራ። ንሳተን ከኣ መጀርቲን፡ ወርሰንገለን ዱልባሃንተን እየን። ብሓደ ወገን ኣብ መንጎ ሰለስተ እንዳታት መጀርቲን፡ ማለት ዑሰማን ማሕመድ፡ ዒሳ ማሕመድን ዑመር ማሕመድን፡ ኣብ መንጎ መጀርቲን ብሓፈሻ፡ ኣብ መንጎ ገለ እንዳታታን፡ ወርሰንገለን ዱልባሃንተን ከኣ ቦቲ ኻልእ፡ ግርጭት ተወሊዑ። ከም ዚፍለጥ ርግኣት ናይታ ዞባ ንምውሓስ ብኹለን ወገናት ሚዛን ናይ ምሕላው መትከላዊ ሓበራዊ መረዳእታ ነይሩ። ምድረ ፑንት ኣብ ካልኣት ወገናት ደቡባዊ ክፋል ሶማሊያ ስልጣን ኣብ ዘይነበረሉ፡ ካብ ዝተመስረተትሉ ግዜ ኣትሒዛ ከም ዞባ ውሽጣዊ ምምሕዳር ነይርዋ። ውሽጣዊ ምምሕዳር ምድረ ፑንት ብድኽመታ፡ ምምሕዳራዊ ብልሽውናኣ፡ ብሽቕለተ ኣልባነትን ዝርግሐ ዝተፈላለየ ዘይሕጋዊ ንግድን እትልለ’ያ። ብተወሳኺ ኣብ ህንዳዊ ውቅያኖስን ኣብ ኩሉ ገማግም ሶማሊያን ዝተኸሰተ ተርእዮ ቐርሰና (ሸፍትነት ባሕሪ)፡ ቀርሰንቲ ካብቲ ፋሉልነት ዝግብለሎ ደቡባዊ ክፋል ዝሓሸ ርግኣት ዝነበራ ምድረ ፑንት ዝነቐሉ ነይርም። ሰሜናዊ ዞባውን ርኡይ ቅሳነት ዝነበራ እያ። ብዘይካዚ ኣብ መንጎ ፑንትላንድን ሶማሊላንድን ብዛዕባ ዋንነት ሰንጃ (Sanaag) ኣብ መንጎ ፑንትላንድን ሃውዮን ድማ ብዛዕባ ዋንነት መዱቕ ደባዊ ቕርቅሶ ኣሎ።

3. ምድረ ጁባ (ጁባላንድ)

እዛ ዞባዚአ ኣብ ደቡባዊ ጫፍ ሶማልያ እትርከብ ኮይና፡ ብሰሜናዊ ምብራቕ ምስ ኬንያ ትዳውብ። ወደባዊት ከተማ ኪስማዮ ርእሰ ከተማ ናይታ ዞባ እያ። ከም ኩለን ካልኣት ዞባታት ሶማልያ ብግርጭታት ዳርድን ሃውየን ብሓደ ወገን፡ በቲ ካልእ ድማ ኣብ መንጎ ቀቢላታት ዳርድ ንገዛእ ርእሰን እትሳቕያ። በቲ ዘሎዎ ጀኦስትራተድያውን ቊጠባውን ኣገዳስነት ድማ፡ ኢትዮጵያን ኬንያን ነቲ ግርጭት ኣብ ምጉህሃር ኣሉታዊ ተራ ነይሩወን። ብ3 ታሕሳስ 1998 ጀነራል መሓመድ ሰዲድ ሐርሲ (ሞርጋን) ጁባላንድ ውሽጣዊ ናጽነት ዘሎዎ ምዃና ኣዋጅ። እንተኾነ እቲ ናጽነት ካብ ዓሰርተ ኣዋርሕ ዚሓልፍ ኣይነበረን።

4. ዞባ ደቡባዊ ምዕራብ ሶማልያ

ብ22 መጋቢት 2002 ኣብ ደቡባዊ ምዕራብ ሶማልያ፡ ብዞባታት በይን ባኩልን ዝቐመት ክሊ ደቡባዊ ምዕራብ ሶማልያ፡ ብመሪሕነት ኮሎኔል ሓሰን መሓመድ ኑር ተመስሪታ። ባይዶዎ ድማ ርእሰ ከተማኣ ኾይና። ኣብዛ ዞባዚአ ብደጀለን ሚርፍለን ዝተባህላ እንዳታት ዝቐመት ቀቢላ ርሓንወይን ትነብር። እዞን ዝተተቐሳ እንዳታት ነንሓድሕደን ዚጋጨዎ እየን። መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ሓድነት ሶማልያ ብዘሎዎ ፖለቲካዊ ውዲትን ረብሓ ሃገራዊ ጸጥታኣ ንምሕላውን፡ ኣብ ምቕም እዛ ምስኡ እትዳውብ ዞባ ዓቢ እጃም ነይርዎ። ከም ዚፍለጥ ንሓይልታት ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ንምምካት፡ ብ13 ጥቅምቲ 1995 ብሓገዝ ኢትዮጵያ ዝተመስረተ ተቐዋሚ ሰራዊት ርሓንወይን፡ ናይቲ ድሕሪ ውድቀት ሶማልያ ብርቱዕ ኩናት ዝተኻየደላ ዞባ ደቡባዊ ምዕራብ ማእከል'ያ ነይራ። እዛ ዞባዚ ብሰንኪ ብርቱዕ ቀቢላዊ ግርጭታትን ቊርቊሳት ሃውየን ርሓንወይንን ቀጻሊ ወተሃደራዊ ግህሰት ኢትዮጵያን ርግኣት ረኺባ ኣይትፈልጥን። ከምኡ'ውን ኢትዮጵያ ብ2006 ንሶማልያ ምስ ወረረት ንከተማታት ባይዶዎን መቐድሾን ወደብ ኪስማዮን ጐቢጣተን ነይራ።

5. ዞባ ገለመዱቕ

ናይዛ ዞባዚአ ስም ካብተን ደቡብ ምድረ ፑንትን ሰሜን መቐድሾን ዚርከባ ዞናታት ገለጎዱቕን መዱቕን ዝመንጨወ እዩ። ዞባ ገለመዱቕ ከም ፈደራዊ ዞባ

ብ14 ነሐሴ 2006 እያ ቆይማ። ከምኡውን ኣብ'ቲ ብ2004 ኣብ ኬንያ ዝተዳለወ ልክዕ ቅዳሕ ናይ “ፈደራዊት ደሞክራሲያዊት ሪፓብሊክ ኢትዮጵያ” ዝኾነ መሰጋገሪ ፈደራዊ ቻርተር ከም ዝተሓበረ፡ መሓመድ ወርሰማ ዓሊ ፕረዚደንት ናይታ ዞባ ኾይኑ። እታ ነዛ ዞባዚኣ ኣብ ምቛም ወሳኒ ተራ ዝነበራ ኢትዮጵያ፡ ብ2007 ሚሊሻታት እታ ዞባ፡ ዶቦም ካብ ምትእትታው ካልኣት ቀቢላታት ሶማልያ ንኺሕልው ወተሃደራዊ ሓገዝ ሂባ።

ዞባ ማኸር

እዛ ዞባዚኣ ሶማሊላንድን ፑንትላንድን ዚቈራቄሳላ፡ ምዕራብ ሳንጅ፡ ምብራቕ ባሪ ዚርከባ ኾይኑ፡ ርእሰ ኸተማኣ በድሃን እያ። ኣብ መንጎ ኣሃዱታት ሶማሊላንድን ፑንትላንድንን ተኸታታሊ ውግኣት ዝተራእየላውን እያ። እዛ ዞባዚኣ ብሓደ ሓምለ 2007 ኣብ ክሊ ፈደራዊት ሶማልያ ብፕረዚደንት ጅብርያ ዓሊ ሰላድ ናጻ ውሽጣዊ ስልጣን ከም ዘሎዎ ተኣወጀ።

ዞባ ጋልካዓዮ

ዞባ ጋልካዓዮ ካብ'ታ ኣብ ደቡብ ፑንትላንድ እትርከብ ዞባ መዱቕ ዘላ ከተማ ጋልካዓዮ ዝመንጨወ እዩ። ምስ ኢትዮጵያ እትዳውብ ዞባ ጋልካዓዮ ብተበግሶ ገለ ፖለቲከኛታትን ምሁራትን መራሕቲ ቐቢላታትን፡ ኣብ ጥቅምቲ 2002 ዞባዊ መንግስቲ መስረተት። እንተኾነ ናይ ምፍንጫል ቀቢላውን እንዳውን ኩናት ሓድሕድ ብሓደ ወገን፡ ኣሉታዊ ተራ ኢትዮጵያ በቲ ኻልእ ወገን፡ እታ ዞባዊ መንግስቲ ብኸምቲ ዝተቐልቀለቶ ቅልጣፊ ጠፍአት።

“ሶማልያ ካብ ኩለን ሃገራት ኣፍሪቃ ንላዕሊ ናይ ቋንቋ፡ ሃይማኖትን ዓሌትን ሓድነት ዘሎዎ ኸንሳ፡ ስለምንታ'ያ ኣብ ምፍንጫልን ኩናት ሓድሕድን ተሸሚማ?” ዚብል ሓታታይ ኣይሰኣንን። ኣብ ሓደ ሕብረተ ሰብ ሓድነት ንበይኑ ጸጋ ኣይኮነን። ብዙሕነት ሕብረተ ሰብ'ውን ናይ ግዲ መዓት ኪኸውን ኣይክእልን። እቲ ሕቶ፡ ናይ ኩሉ መሰል እተኸብር፡ ረብሓታት እትሕሉ፡ ኣብ ኩሉ ትካላት መንግስቲ ብፍትሒ እተሳተፍ ፖለቲካዊ ስርዓት ብኸመይ

ይረጋገጽ ዚብልዮ። ሓንቲ ማሕበራዊት ቀጻላ ንኻልኣት ኣወጊዳ ጸጋታትን ስልጣንን ሃገር ንብይና ክትብሕቶ እንከላ፡ እቲ ሽግር ይጅምር። ኣብ ዓለም፡ ኣፍሪቃን ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃን ዚዛረብ ጭቡጥ ኣብነታት ኣሎ። ስለዚ ተርእዮ ሶማሊያውን ኣብ ውሽጢ ዚ ሓፈሻዊ ዓለም ለኻዊ ጸገም ዚኣቱምበር ፍሉይነት ዘሎዎ ኣይኮነን።

ሰለስተ መንግስታት ስደትን ኣስላማዊ መጋበኢያን

ድሕሪ ውድቀት ስርዓት ፕረዚደንት መሓመድ ስያድ ባረን ኣብ ምልእቲ ሶማሊያ ኹናት ሓድ ሕድ ድሕሪ ምውልዑን፡ ካብ 1991 ክሳብ 1999 ሓያሎይ ጉባኣታትን ኣኼባታትን ዕርቂ፡ ኣብ መቐደሾ፡ ኣስመራ፡ ጂቡቲ፡ ኣዲስ ኣበባ፡ ናይሮቢ፡ ሰንዓን ካይሮን ተኻይዶም። እንተኾነ ብዝተፈላለዩ ምክንያታት፡ ገለ ሶማላውያን ብዝፈጠርዎ ሽግር፡ ገለ ድማ መንጎኛታት ወጻኢ ብዘሎዎም ውዲት፡ ናብ ነባሪ ፍታሕ ኪብጻሕ ኣይተኻእለን። ኢትዮጵያ ብግደኣ ኣብ መንጎ ተጻባእቲ ጉጅለታት ሶማሊያ ብምእታው ኣሉታዊ ተራ ተጻዊታያ። ብ2000 ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ኣብ ጂቡቲ ተኻይዱ፡ ስዒቡ ሓያሎይ ጉባኣታት ቀጸሉ። ኣብ መወዳእታ ብ23 የካቲት 2012 ኣብ ለንደን ተኻይዱ። ብኸምዚ ድማ ሶማሊያ ኣብ ዓርታ ጂቡቲ፡ ኣብ ኤልዶሬት ኬንያ፡ ኣብ ከተማ ጂቡቲ ናይ ዝተመሰረቱ ሰለስተ መንግስታት ዚቁጸጸርዎ ሃገር ኮይና።

1. መንግስቲ ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን 2000-2004

ኣብቲ ብ2 ግንቦት 2000 ዓ.ም. ኣብ ከተማ ጂቡቲ ዝተኻየደ፡ ካብ ኩሎም ማሕበራውያን ቀጻላታትን ጽርደኛታትን ቀቢላታትን ሶማሊያ ዝተዋጽኡ 4000 ሶማላውያን ዝተሳተፍዎ ጉባኣ ዓርታ፡ ድሕሪ ንኣርባዕተ ኣዋርሕ ዝጸንሐ ምስሕሓብን ክትዕን፡ ብዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ዚምራሕ መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማሊያ ተመሪጹ። እቲ ጉባኣ፡ ንውሑዳት ቀቢላታት ኣብ ግምት ብምእታው ነተን ኣርባዕተ ማሕበራውያን ጉጅለታት ዚውክል ፓርላማ ሓርዮ። እዚ ጉባኣዚ ድሕሪቲ ስርዓት ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ኣብ መጀመርታ 1991 ዝወደቐሉ እዋን ናይ መጀመርታ ነይሩ። ኣብቲ ጽንብል ዞባዊ፡ ክፍለ ዓለማውን ኣህጉራውን መልክዕ ንምትሓዙ፡ ፕረዚደንታት ሶማሊያ፡ ጂቡቲ፡ ኤርትራ፡ ሱዳን፡

የመንግሥት ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ፡ ውድብ ኢጋድ ፡ ውድብ ሓድነት አፍሪቃ፡ ማሕበር ሃገራት አዕራብ፡ አስላማዊ ጉባኤ፡ ሕብረት ኤውሮጳን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ተሳታፊ።

ልክዕዩ አብጥጥ ግዜጥ መንግስቲ ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን፡ ነቲ ቕድሚኛ ውድቀት ስርዓት ፕረዚደንት ስያድ ባረ ዝተደራረበ ሽግራት ሶማሊያ ብትኣምር ኪፈትሖን እቶም ውልቃዊ ረብሓታቶም ንምዕቃብ አብጥጥ ጉባኤ ዘይተሳተፉ አበጋዛት ንዚፈጥርዎ ዕንቅፋታት ኪሰግሮን፡ ሓደ'ኳ ትጽቢት ዝገበረ አይነበረን። መንግስቲ ፕረዚደንት ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ምስጥጥ ኹሉ ዘጋጠሞ ብድሆታት፡ ስልጣንን ጸጋታትን ንኹሎም ዜጋታት ብማዕረ እተሳተፍ ስምርቲ ሶማሊያ አብ ምህናጽን ሓድነትን ሉአላውነትን ሃገር አብ ምውሓስን ዘይሕለል ጸዕሪ አካይዱ።

እንተኾነ እዚ ሶማላዊ አካይዳዚ ነቲ ድኻምትን ዝተመቓቐለትን ሶማሊያ ንክትህሉ ዚደሊ ዝነበረ መንግስቲ ኢትዮጵያ ቫቕሎት ፈጠሩሉ። ስለዚ ነቲ ብ24 ሚያዝያ 1992 ዝወጸ፡ ናብ ሶማሊያ አጽዋር ምልክኽ ዚእግድ ውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ቊጽሪ 751 ብምጥሓስ፡ ንአበጋዛት ሶማሊያ ብገንዘብን አጽዋርን ሓጊዙ። [3] ንመሰጋገሪ መንግስቲ ሶማሊያ ዚጸባእ፡ አብ መጀመርታ መጋቢት 2001 አብ ኢትዮጵያ አብ አውሳ ዝተባህለት ከተማ “ባይቶ ዕርቅን ሕዳስን ሶማሊያ” ዝተሰምየ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ሓይሊ መስሪቱ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ብመሪሕነት መለስ ዜናዊ፡ አብ ሶማሊያ ዝተፈላለዩን ነንሕድሕዶም ዚጸብኡን መንግስታት አብ ምቕም ተበግሶ ወሲዱ። ሓይልታት ኢትዮጵያውን ብፍላይ ድሕሪ 11 መስከረም 2001 “ግብረ ሽበራ ንምምካት” ብዚብል ምስምስ አብ ምዕራብ ሶማሊያ፡ አብ ከተማታትን ዓድታትን ሶማሊያ ምትእትታው ይፍጽማ ነይረን። እዚ ድማ ብሓገዝን ባርኾትን ምምሕዳር አመሪካ ይፍጸም ነይሩ። እዚ ጉዳይዚ አብ ዚቕጽል ብዝርዝር ኪበርህዩ። ፕረዚደንት ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ብ25 ጥቅምቲ 2002 ንፖሊሲ ኢትዮጵያ አመልኪቱ አብ ዝሃቦ መግለጺ፡ ኢትዮጵያ ንሶማሊያ ንምብትታን ትሰርሕ ከም ዘላን እቲ አብ ሶማሊያ ዚካየድ ኩናት ሓድ ሕድን ዕጥቃዊ ተቓውሞታትን ከብቅዕ ከም ዘይትደልን አገንዚቡ። [4] ብተወሳኺ ፕረዚደንት ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ብ23 ሓምለ 2003 አብ ዝሃቦ መግለጺ፡ ኢትዮጵያ ነንሓድሕዶን ዝተሃናኸታ ሶማሊላንድ፡ ፑንትላንድ፡ ምድረ በናዲርን ጁባላንድን ዝተሰምዩ ቀቢላውያን መንግስታት ከም እትደልን፡ ሶማሊያ ተመቓቐላ ክትርኢ ባህጊ ከም ዘሎዎን አገንዚቡ። “መንግስቲ

ኢትዮጵያ ምስ ቀቢላታት ሶማልያ ጥራይ'ዩ ኪዋሳእ ድሌት ዘሎዎ።” ብምባል ድማ ብትሪ ገለጹ። [5]

ኣብ ርእሲ'ዚ ፕረዚደንት ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን፡ ኣብ ሓምለ 2003 ኣብ ርእሰ ሽተማ ሞዛምቢክ፡ ማፑቶ ኣብ ዝተኻየደ ጉባኣ መራሕቲ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ዘስመዖ ቻል፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ዝሓለፈ ሰለስተ ዓመታት ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማልያ ምትእትታው ይፍጽም ምንባሩን ንውሳኔ እገዳ ኣጽዋር ናብ ሶማልያ ብምጥሓስ ንኣቢጋዛት ከም ዘዕጠቕን ኣቃሊዑ። (6) ኢትዮጵያ ንኣቢጋዛት ኣጽዋርን ገንዘብን ብምሕጋዝ ንበይና ክተንቀሳቅስ ኣይትኸእልን እያ። ኣብ'ቲ እዋን እትን ቅድሚኡን ሓገዝን ባርኾትን ምምሕዳር ኣመሪካ ትረክብ ነይራ። ኣብ መጨረሻታ ድማ ድሌታ፡ ምብርዓን ውሳኔታት ዓርታ ምጻኑ ኣፍለጠት። ንመንግስቲ ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ብምሕናቕ ድማ ኣብ ምልእቲ ሶማልያ ምፍንጫል ብምስፋን፡ ናታ ሰዓብቲ ዝኾኑ ጉጅለታት ኣብ ኤልዶሬት፡ ባይደዋን መቻድሾን ንሰፋር ትጽዕርን ነበረት።

መንግስቲ ኢትዮጵያ ብሓገዝ ኣመሪካ ንመንግስቲ ፕረዚደንት ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ኣብ ምድኻም ክትሰርሕ እንከላ፡ በቲ ኻልእ መዳይ ድማ ብሓገዝ ገለ ኣቢጋዛት ሶማልያ፡ መንግስቲ ኬንያን ምምሕዳር ኣመሪካን ኢጋድን ወዘተ. . ናታ ሰዓብቲ ዝኾኑ መተካእታታት ኣብ ምፍጣር ሰርሐት። ስለ'ዚ ድማ ኣብ ክፍላ 2002 ኣብ ኬንያ ጉባኣ ኤልዶሬት ኣዳየደት። ኣብ መንጎ ኣቢጋዛትን መራሕቲ ቐቢላታትን እንዳታትን ሶማልያ ንኸልተ ዓመት ዝቐጸለ ዘተታት ድሕሪ ምክያድ ፕረዚደንት ፑንትላንድ፡ ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ፡ ፕረዚደንት መሰጋገሪ ሕብረት መንግስቲ ሶማልያ ኮይኑ ተመሪጹ።

1. መንግስቲ ፕረዚደንት ዓብዱላሂ ዩሱፍ 2004-2008

መንግስቲ ፕረዚደንት ዓብዱላሂ ዩሱፍ ካብ'ቲ ብ14 ጥቅምቲ 2004 ዝተመርጸሉ እዋን ኣትሒዙ ኣብ ኬንያ'ዩ ሰፊሩ ዝነበረ። መንግስቲ ኬንያ ብ25 ሚያዝያ 2005 ካብ መሬት ኬንያ ወጺኡ ኣብ ዝኾነ መሬት ሶማልያ ኪግዕዝ ሓቢርዎ። ስለ'ዚ መንግስቲ ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ፡ ብዘይካ ናብ ሶማልያ ብፍላይ ከኣ ናብ ባይደዋ ምምላስ ካልእ ምርጫ ኣይነበሮን። ፖርላማ ሶማልያ ናይ መጀመርታ ርክቡ ኣብ የካቲት 2006 ብኣቦ መንበርነት ሸሪፍ ሓሰን ሼኽ ኣድም ኣካይዱ። ይኹን እምበር ሶማላውያን ኣብ ኣቃውማ መሰጋገሪ ሕብረት

መንግስቲ ሶማልያ ተስፋ አየንነበሩን። ምክንያቱ ፕረዚደንት ኮይኑ ዝተመርጸ ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ፡ ቅድሚኡ ብ1998 ኣብ ዞባ ፑንትላንድ ምቕማጡ ድሕረ ባይታኡን፡ ንኢትዮጵያ ምእዙዝነቱን ፍሉጥ ስለ ዝነበረ። ዓሊ መሓመድ ገዲ (ኣብጋል ሃውያ ካብ 2004 ክሳብ 2007 ቀዳማይ ሚኒስትር ሶማልያ ዝነበረ) ኣጋዚ ኢትዮጵያ ምጻኑ ስለ ዚፍለጥን፡ ኣቦ መንበር ሚኒስትራት ኮይኑ ምምራጹ ንሶማላውያን ሃንደበት ኣይኮነን። ሶማላውያን ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያ ዘሎዎም ስምዒት ንዚፈልጥ ሰብ፡ ኣብቲ ኣብ ኤልዶረት ንዝተመርጸ መንግስቲ ዚህልዎ ኣሉታዊ ግብረ መልሲ ንምግማቱ ዘሸግሮ ኣይኮነን። ብዘይካዚውን ንኣገባብ ኣፈታትሓ ሽግራት ሶማልያ ብዚምልከት፡ ኣብ መንጎ ፕረዚደንትታ ሃገር፡ ቀዳማይ ሚኒስትርን ኣቦ መንበር ፓርላማን ብዙሕ ፍልልያት ተፈጠሩ። ከምኡውን ኣብ መንጎ ኣስላማዊ መጋበኣያታትን እቶም ኣብ ትሕቲ ጽላል “ኪዳን ምርግጋጽ ሰላምን ምምካት ግብረ ሽበራን” ተጠርኒፎም ብምምሕዳር ኣመሪካን መንግስቲ ኢትዮጵያን ዚሕገዙ ዝነበሩ ኣበጋዛትን ብርቱዕ ውግኣት ነይሩ። ኣብ መወዳእታ ኣስላማዊ መጋበኣያታት ብ6 ሰኔ 2006 ንመቐደሾ ብምቀጽጻር ከም ፖለቲካውን ወተሃደራውን ኣይሊ ህላወኡ ኣብ ሜዳ ሶማልያ ኣረጋገጹ።

3. ኣስላማዊ መጋበኣያታት ሰነ- ታሕሳስ 2006

ከም ዚዝከር ድሕሪ ውድቀት ስርዓት ፕረዚደንት ሶማልያ ነበር፡ መሓመድ ስያድ ባረ፡ ብ26 ጥሪ 1991፡ ሶማልያ ሰላም፡ ጸጥታን ርግኣትን ኣይረኽበትን። ኣብ ኡናት ተሸኽላ፡ ግዳይ ቀቢላውን እንዳውን ቍርቍሳት’ያ ዝኾነት። እዚ ኡናታት’ዚ ድማ ብ“ኣበጋዛት” ዚፍለጡ መራሕቲ ኡናት ንኪራብሑ መገዲ ኸፊቱ። እዞም ባእታት እዚኣቶም ሃገራዊ ዲስፕሊን፡ ፖለቲካዊ ቐይድን ሕልናን ዘይብሎም፡ ብጽምኣት ስልጣን ዝሰኸሩ ንሰላማዊ ዜጋ ዘይምሕሩ ነይሮም።

ኣብ ውሽጢ ከምዚ ዝኣመሰሉ ኡናታት፡ ሶማልያ ብኣፈሻ፡ ብፍላይ ድማ መቐደሾ ሚሊሻታት “ኣበጋዛት” ዚዕንድሩሉ ሜዳ ምጻና ኣየገርምን። ንሶማልያ ድማ ን15 ዓመታት ኣብ ታኼላ ፍንውነት ሸሚሞማ። ንስለ ምቕታል ጥራይ ዚቐትሉ፡ ዚዕምጹ፡ ዚጨውዩ፡ ንብረት ዜጋታት ዚዘምቱን ንትካላት ቍጠባ ሶማልያ ዘዕንዉን ኣብ ርእሲ ምጻኖም፡ እናተበራረዩ ንዝተረፈ ኣህጉራዊ ማዕርፎ ነፈርቲ መቐደሾ፡ ወደባት ሶማልያ፡ መቐደሾ፡ መርካን ኪሰማዩን ወዘተ. . . ተቐጻጺሮም።

ሓገዝ ዋሺንተን ንኣቢጋዛት

ፕረዚደንት ኣመሪካ ነበር፡ ጆርጅ ዳብልዩ ቡሽ “ንኣቢጋዛት” ሓገዝ ኪህብ እንከሎ፡ ብ18 ዩካቲት 2006 ድማ “ኪዳን ምርግጋጽ ሰላምን ምምካት ግብረ ሽበራን” ኣብ ትሕቲ ዚብል ስያመ፡ ኣቢጋዛትን ሚኒስተራትን ዝነበሩ ኣብ መስጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ ተጠርኒፎም ንውጥናት ኣመሪካን ኢትዮጵያን ከም ዘገልግሉ ገይሩ። እዞም ቅድም ዚኸሰም ዝነበረ ሰባት፡ ንመደቡ ከተግብሩ ቅሩብነቶም ምስ ኣረጋገጹ፡ ሽዑ ንሽዑ ኣበሳ ከም ዘይነበሮምን ዘይብሎምን ከም ንጹሃት ሰባት ኣቕረቦም። ንሳቶም ከኣ፡ መሓመድ ጊናር ኣፍራሕ ሚኒስተር ሃገራዊ ጸጥታ፡ ሙሳ ሶዲ ዩልሐ ሚኒስተር ንግዲ፡ ዑመር ማሕሙድ መሓመድ ሚኒስተር ሃይማኖታዊ ጉዳያት፡ ዒሳ ዓሊ ቡተን ሚኒስተር ምስልጣንን ምምልማልን ሚሊሻታትን፡ ባሪ ኣደን ሺር ሚኒስተር ልምዓትን ዳግመ ህንጻን እዮም።

እቲ ዘገርም፡ ምምሕዳር ኣመሪካ ስትራተጂኡ ኣብ ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃ ብሓፈሻ፡ ብፍላይ ድማ ኣብ ሶማሊያ፡ “ግብረ ሽበራ ንምምካት ዝዓለመ’ዩ፡” ብምባል ብግሉጽን ብቐጥታን ኣብ ጎኒቶም ኣብ ትሕቲ ጽላል “ኪዳን ምርግጋጽ ሰላምን ምምካት ግብረ ሽበራን” ተጠርኒፎም ዝነበሩ “ኣቢጋዛት” ደው ምባሉ’ዩ። ስለዚ ከኣ ነቶም ዋሺንተን “ኣብ ሶማሊያ መፅቁቢ ረኺቦም ኣለዉ።” እትብሎም ግብረ ሽበራውያን ባእታታት ንምምካት ንኣቢጋዛት ሓገዝ እንተ ኣፍሰሰትሎም ዘሰክፉ ኣይኮነን። ከም ዚፍለጥ ንዝምድና ምምሕዳር ኣመሪካ ምስ ኣቢጋዛት ሶማሊያ ጋዜጣ “ዋሺንተን ፖስት” ኣቃሊዓቶ ነይራ’ያ። [7]

ምዕራፍ ክልተ

ዓወት ኪዳን “መጋበአያታት” ኣብ ልዕሊ ኪዳን “ኣበጋዛት”

ኣብ መንጎ ኣይልታት “ኪዳን ኣስላማዊ መጋበአያታትን” ሚሊሻታት “ኣበጋዛትን” ኣብ ጎደናታትን ከባቢታትን መቓድሾ፡ ንኣርባዕተ ኣዋርሕ መመላእታ፡ ብኹሉ ዓይነታት ኣጽዋር -ፊኮስትን ከበድትን- ዝተሰነዩ ደማዊ ኹናት ድሕሪ ምክያዱን ኣማኢት ንጹሃት ዜጋታት ሶማልያ ድሕሪ ምማቶምን፡ ኣይልታት ኣስላማዊ መጋበአያታት፡ ብ6 ሰነ 2006 ንመቓድሾ ተቈጻጺረንኣ። ንፋሉላት ኣበጋዛት ብምስዓብ ኣብታ ካብ መቓድሾ 90 ኪሎሜተር ርሒቓ እትርከብ ከተማ ጀውሃር፡ ቀንዲ ኸተማ ዞባ ማእከላይ ሸበለ ኣብ ዝተኻየደ ኹናት ኣበጋዛት ተሳፂሮም፡ ገሊኦም ኢዶም ሃቦም፡ ገለ ድማ ናብ ኢትዮጵያን ናብተን ኣብ ህንዳዊ ውቅያኖስን ኣብ ገማግም ሶማልያ ዝነበራ መራኽብ ኩናት ኣመሪካን ሃዲሞም።

ኣስላማዊ መጋበአያታት ኣብ ልዕሊ ኪዳን ኣበጋዛት ኪዕወት ዝኸኣለ ነበርቲ መቓድሾ ብዝገበርዎ ተሳትፎዮ። ህዝቢ መቓድሾ ካብቲ ኣብ ትሕቲ ኣበጋዛት ን15 ዓመታት ዘሕለፎ መሪር ሃዋህው ቅትለት፡ ፍርሂ፡ ጭውያ፡ ስርቂ፡ ዕንወት፡ ስግኣትን ዓመጽን ንምግልጋል፡ ኣበጋዛትን ሚሊሻታቶምን ዚጠፍእሉ ብልሃት የናዲ ነይሩ።

ኣብ ክሊ ታሪኻዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ማሕበራውን ስነ ኣእምሮኣውን ኩነታት ሶማልያ፡ “ኪዳን ኣስላማዊ መጋበአያታት” ብብቅሩብ ንሚዳ ሶማልያ ኪቈጸጸሮ ጀሚሩ። ጉዳያት ዜጋታት ሶማልያ ኪፈትሕ ስለ ዝጀመረ ድማ ጽልዋኡ ሰፊሑ፡ ደገፍ ነበርቲ መቓድሾ ረኺቡ። ኣብ ኣዝዩ ሓጺር እዋን ከኣ “ንኣበጋዛት” ዘጨንቕ ብቐፅ ፖለቲካዊ ኣይሊ ኮይኑ። “ኣበጋዛት” ንመቓድሾ ውልቃዊ ረብሓኦም ብዝገልግል ፍኑው ኣገባብ ንምምሕዳር፡ ብስነ መገቦት ምልኪ ስለ ዚግዝኡ፡ ዝኾነ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራዊ፡ ወተሃደራዊ፡ ሃይማኖታዊ ኣይሊ ኪወዳደሮም ወይ ኣብ ምምሕዳራዊ ጉዳይ መቓድሾ ምስኣም ኪሳተፍ ስለ ዘይደለዩ፡ ኣብ መንጎኦምን ኣሃዱታት “ኪዳን ኣስላማዊ መጋበአያታትን” ኣጠቓላሊ ወተሃደራዊ ግጥም ንኪኸፈት ባህርያዊዮ ነይሩ። ዋሽንተን፡ ኣዲስ ኣበባን መብዛሕትኦም ንጸገማት ሶማልያ ብቐረባ ዚከታተሉ ወገናትን፡ ሚሊሻታት “ኣበጋዛት” ኣብ ልዕሊ ኣይልታት “ኪዳን ኣስላማዊ መጋበአያታት” ብቐሊሉ ደምሳሲ ዓወት ንኸረጋግጹ ተጸብዮም። እንተኾነ ማዕበላዊ ኣይሊ

አስላማዊ መጋቢት እታ ዝቐንቄነት መርከብ “አበጋዛት” ክትጸወር ዘይትኸእል ኣንፈት ስለ ዝመጸ፡ “አበጋዛት” ሓገዛት ኣመሪካን ኢትዮጵያን እኳ እንተ ወሓዘሎም፡ መርከቦም ካብ ምጥሓል ከትድሕን ኣይከኣለትን። ገለ ኢዶም ሃቦም፡ ገለ ተቐቲሎም፡ ዝተረፉ ድማ ሂወቶም ንምድሓን ብምድርን ኣየርን ናብ ኩሉ መኣዝን ንኣዲስ ኣበባን ዋሽንተንን ሃዲሞም።

ሓይልታት “ኪዳን ኣስላማዊ መጋቢት” ኣብ ልዕሊ ሚሊሻታት “አበጋዛት” ተኸታታሊ ወተሃደራዊ ዓወታት ከረጋግጹ ዝኸኣልሉ ምክንያት፡ ከምቲ ገለ ወገናት ዚግምትዎ ሓገዛት ወጻኢ ስለ ዝፈሰሱም ኣይኮነን። እቲ ንደማውን ኣዕናውን ኩናት መቓድሾ ብረብሓ ኣሃዱታት “ኪዳን ኣስላማዊ መጋቢት” ከም ዚድምደም ዝገበረ ባዕላውን ውድዓውን ረቛሒታት እዚ ዚሰዕብ እዩ፡-

1-ነበርቲ መቓድሾ “አበጋዛት” ኣብ’ታ ኸተማ ኣንጊሶሞ ዝነበሩ ዕንወት፡ ብልሽውና፡ ስርቅን ፍልልያትን ደው ስለ ዘበሉ።

2-ዓበይቲ’ታ ኸተማ፡ ካብ ሓጺናዊ ምልኪ’ቶም ንዓሰርተው ሓሙሽተ ዓመታት ንሶማልያ ኣብ ዓሚቕ ሽግር ዝሸመሙ “አበጋዛት” ምእንቲ ኪገላገሉ “ንኣስላማዊ መጋቢት” ስለ ዝሓገዙ።

3-ዓበይቲ ነጋዶ ኣብ መቓድሾ ኣብ ጎኒ “ኣስላማዊ መጋቢት” ስለ ዝቐሙ፡ “አበጋዛት” ካብ መቓድሾ ምስ ተኣልዩ ድማ፡ ሓጎም ገለጸም። ካብ 1991 ክሳብ “አበጋዛት” ኣብ ሰነ 2006 ካብ መቓድሾ ዝሃድሙ፡ ህዝቢ ሶማልያ ኣብ’ታ ኸተማ፡ ኣብ ንብረቱን ህይወቱን ከይሰግኦ ንግዳዊ ንጥፊታት ከካይድ ይኸእል ኣይነበረን።

4-ገለ “አበጋዛት” ኣንጻር “ኪዳን ኣስላማዊ መጋቢት” ኩናት ምክያድ ፋይዳ ከም ዘይብሉ ግንዛብ ነይርዎም። ጸብጻባት ኣመሪካ ከም ዚሕብር ከኣ፡ ገለ ካብኣቶም ምምሕዳር ኣመሪካ ብመገዲ ቤት ጽሕፈት ማእከላይ ወኪል ስለያ ኣመሪካ -ሲ.ኣይ.ኤ- ኣብ ርእሰ ኸተማ ኬንያ - ናይሮቢ - ፋይናንሳዊ ሓገዝ ምስ ሃቦም ኣብ ውልቃዊ ዋኒኖም ተዋፊሮም።

5-ኣመሪካ “ንኣበጋዛት” እትህቦ ቐጥታውን ዘይቀጥታውን ሓገዛት ንሶማላዊ ዜጋ ኣቕጢዑዎን ነቲ ዝተሓልፈ መሪር ኩነታት ከም ዚዝክር ገይሩን ጥራይ ዘይኮነ፡ ነበርቲ መቓድሾ ምስ “ኪዳን ኣስላማዊ መጋቢት” ከም ዚደጋገፉ ገይርዎም።

6-“መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ሶማልያ” ብመሪሕነት ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ ካብ ናይሮቢ ናብ ባይዶዋ ምስ ተመልሰ፡ ነባሪ ሽግር ሶማልያ ኣብ ምፍታሕን መሰረት ህንጻት ናይታ ኹሉ ሶማላዊ ዜጋ ዚሓልማ ስምርቲ ሶማልያ ኣብ ምርግጋጽን ፈሺሉ።

7-“ኣስላማዊ መጋበኣያታት” ንመዓልታዊ ህይወት ዜጋታት ብሓላፍነትን ብቕዓትን ከመሓድር ስለ ዝኸኣለ፡ ኣብ ህዝቢ መቓድሾ ጽቡቕ ምስሊ ኣትሪፉ። ምስቲ ኣቐዲሙ ዝነበረ ኹነታት ብምንጽጻር ከኣ መቓድሾ ብመጠኑ ጸጥታን ርግኣትን ረኸበት።

8-ሓይልታት “ኣስላማዊ መጋበኣያታት” ኣብቲ ዘመሓድርኦ ሽባቢታት፡ ካብቲ ኣብ ኣዋን “ኣበጋዛት” ዝነበረ ፍንወነት ብዝተፈልየ ልዑል ዲስፕሊን ሃኒጸን ነይረን።

9-ንሚሊሻታት “ኣበጋዛት” ንምስዓር ኣስላማዊ መጋበኣያታት ዝተኸተሎ ዕዉት ወተሃደራዊ ስትራቴጂ፡ ንውጥናት ምምሕዳር ኣመሪካን ሰበ ስልጣን ኢትዮጵያን ዘራሪግዎዩ።

ኣጀንዳ “ኣስላማዊ መጋበኣያታት”

ኣጀንዳ ኣስላማዊ መጋበኣያታት፡ ካብቲ መራሕቱ ምስ ማዕከናት ዜና ሃገራት ኣዕራብን ምዕራብን ዘካይድዎ ዝነበሩ ርክባት፡ መግለጺታቶም ብኸምዚ ዚስዕብ ኪጽመቑ ይከኣል።

1-“ኣብ ሶማልያ ልክዕ ከምቲ ኣብ ኣፍጋኒስታን ዝተራእየ ስርዓት ጣሊባን ዚመስል ኣስላማዊ ስርዓት ከነስፍን ከቶ ሓሳብ የብልናን።

2-ኣስላማዊ መንግስቲ ናይ ምትካል ዕላማ የብልናን። ህዝቢ ሶማልያ እንታይ ዓይነት ስርዓት ከም ዚደሊ፡ ንሱዩ ዚውስኖ። ፈደራዊ ይኹን ምእኩል ንዕኡዩ ዚግደፍ።

3-ሶማልያ መዕቁቢት “ግብረ ሽበራውያን” ክትከውን ድሌት የብልናን። ንዕላማን ንጥፊታትን ግብረ ሽበራ ዚድግፉ ጉጅለታት ኣይንድግፍን ኢና።

4-ህዝቢ ሶማልያ ዘበገሶ ምልዕዓል፡ ምስ ኣልቃዒዳ ኾነ ኡሳማ ቢንላደን ርክብ ዘይብሉ ጽሩይ ሶማላዊ ተበግሶ እዩ።

5-ኣብ ሶማልያ ርግኣት፡ ጸጥታ፡ ስኒትን ሰላምን ንምርግጋጽ ኢና እንቃለስ።

6-ዕላማና፡ ኣብ መንጎ ኩሎም ሶማላውያን፡ ሰላማዊ ምንብባር ዘረጋግጽ ፍትሒ፡ ማዕርነትን ሓሳብካ ናይ ምግላጽ ናጽነትን ዝሰፈና ስምርቲ ሃገር ንምህናጽ እዩ።

7-ጸገማት ደቡብ ምስ ፈታሕና፡ ዘባውን ኣህጉራውን ተፈላጥነት ዘሎዎ ሓድነት ሶማልያ ምርግጋጽ ታሪኻዊ ሓቂ ስለ ዝኾነ፡ ምስ ፑንትላንድን ሶማሊላንድን ብጥምረት ዘስርሓና ኣልያ ብምፍጣር፡ ኣብ ሓደ ፖለቲካዊ ሓሳብ ንምምጻእ ክንጽዕር ኢና።

8-ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ቊጠባዊ ምምልላእን ምድግጋፍን ኪህሉ እንኣምን ኢና።”

መለለዩታት “ኣስላማዊ መጋበኣያታትን” “መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስትን”

1-“መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ” ድሕሪ ናይ ክልተ ዓመት ነዊሕ ዘተ፡ ኣብ ናይሮቢ ቆይሙ። “ኣስላማዊ መጋበኣያታት” ግን ኣብ ውሽጢ ሶማልያ ተመስሪቱ። እዚ ጉዳይ’ዚ ንባዕሉ ወሳኒ’ኳ እንተ ዘይተባህለ፡ ዓቢ ኣገዳስነት ግን ነይርዎ።

2-ኣቃውማ “መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ” ኣብ እንዳዊ ኣቃውማ ሶማልያ ዝተሰረተ ነይሩ። ንኣብነት ፕረዚደንት መንግስቲ ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ ካብ ቀቢላ መጀርቲን ኤትኒካዊ ጉጅለ ዳርድ ኪኸውን እንከሎ፡ ኣቦ መንበር ሚኒስተራት ዓሊ መሓመድ ገዲ ከኣ ካብ ቀቢላ ሃውዩ ነይሩ። ካልኣት ሚኒስትራታት’ውን ብኸምኡ ዝቆማ ነይረን። ኣብ ሶማልያ እንዳውን ቀቢላውን ኪዳናት ኣብ ፖለቲካዊ መስርሕ ብኸምቲ ብቕልጡፍ ዝምስረቶ፡ ብቕልጡፍዩ ዚፈርስ። እዚ ኪብሃል እንከሎ ጥርጣረታት ንምፍጣር ዘይኮነ፡ ኣብ ከምኡ-ምምርኳስ ከም ዘዩደሊ ንምዝኸኻር እዩ። ብኣንጻሩ “ኣስላማዊ መጋበኣያታት” ኣብ ውሽጥቲ ንዓሰርተ ዓመታት “ኣቢጋዛት” ዝፈጠርዎ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራውን ቊጠባውን ፍንውነት፡ ኣብ መንጎ “መጋበኣያታት” ኣብያተ ፍርዲ ብዝተገብረ ኺዳን ዝተመስረተዩ። “ኣስላማዊ መጋበኣያታት” ናይ ሓደ ቅርሻ ክልተ ገጽ ኣይኮኑን ነይርዎ። መራሕቱ ከም ሼኽ ሓሰን ጣህር ዕዌስ ኣቦ መንበር ቤት

ምክር : አቦ መንበር ፈጻሚነት አካል ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ አሕመድን፡ አብ ውሽጢም አብ ገለ ጉዳያት ናይ ኣረኣኢያ ፍልልያት እኳ እንተ ነበሮም፡ አብ መንጎ ዝተፈላለዩ “አሰላማዊ መጋብኢያታት” ውህደትን ስኒትን ንምፍጣር ኣበርቲዖም ይሰርሑ ነይሮም። አብ ንኣሽቱ መዓልታዊ ጉዳያት ንዘጋጥሙ ነገራት ምውህሃድ ብዙሕ ዘጸግም ኣይኮነን፡ አብ ሱፍያ፡ ሰለፍያ፡ ውሃብያ፡ ጅሃድያን ኣልቃዒያን ዝተፈላለዩ ድሕሪ ባይታ ዘሎዎን ሓይልታት ግጭተን ኣዝዩ ዝተሓላለኹዮ።

ወራር ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ሶማልያ

አሰላማዊ መጋብኢያታት ኣብ ሶማልያ ኪዝርግሑ ምስ ጀመሩ፡ እቲ ክሳዕ ሽዑ ብቻል ቀዳማይ ሚኒስትር መለስ ዜናዊ “ኢትዮጵያ ነብሳ ንምክልኻል መሰል ኣሎዋ።” ዚበሃል ዝነበረ መግለጺ፡ መቐድሾ ኣብ ኢድ ኣሰላማዊ መጋብኢያታት ምስ ወደቐት፡ ቃናኡ ካብ መስረቱዩ ቐደሩ። ሰበ ስልጣን ኣዲስ ኣበባ “ነብሰ ምክልኻል” ዚብል ቃና ገዲፎም፡ “መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ” ብሓይልታት ኪዳን ኣሰላማዊ መጋብኢያታት” መጥቃዕቲ እንተ ደኣ ኣጋጢምዎ፡ ብቐጥታ ናብ ሶማልያ ወተሃደራዊ ምትእትታው ኪገብሩ ምጻኛም ከፈራርሁን ኪፍክሩን ጀሚሮም። ሚኒስትር ዜና ኢትዮጵያ፡ ብርሃኑ ሃይሉ “ንዶብን መንግስትን ሶማልያ ክንከላኸል መሰል ኣሎና።” ኪብል ገሊጹ። [8] ኣገልግሎት ዜና ካናዳ ብ19 ሓምሌ 2006 ከም ዝሓበሮ ድማ፡ መግለጺ ሚኒስትር ዜና ኢትዮጵያ፡ ኢትዮጵያ፡ ንሶማልያ ንምውራርን ሓይልታት ኪዳን ኣሰላማዊ መጋብኢያታት ንምድምሳሰን ተዳልያ ከም ዘላ ዘረድእ ምጻኑ ገሊጹ።

መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ ሜዳ ሶማልያ ዝሓልፎ ዝነበረ ምዕባሊታት “ንሃገራዊ ድሕነቲይን ስትራቴጂያዊ ረብሓታቲይን ኣዝዩ ዘስግእ’ዩ።” እናበለ ይምዝምዞ ነይሩ። ከምኡ’ውን ነቲ “አሰላማዊ መጋብኢያታት” ኣንጻር ኢትዮጵያ ዚፍንዎ ዝነበረ ፈሽራታትን ካብ ክውንነት ዝረሓቐ ፖለቲካውን ሃይማኖታውን ጭርሖታትን ከም ምክንያት ተጠቐሙሉ። ብዘይካዚ ኣሰላማዊ መጋብኢያታት ውሽጣዊ ኩነታቱ ብግቡእ ከጽፍፍ ኣይከኣለን። ብተወሳኺ ከም ሲነማ፡ ምትካኽ ሽጋራን ምሕያኽ ጫትን ዝኣመሰለ ብዘይመጽናዕቲ ብምክልኻሉ፡ ምስ ህዝቢ ሶማልያ ግጭት ፈጠሩ። ብድሕርዚ፡ ኢትዮጵያ ብመጀመርታ ነቲ ኣብ ባይዶዋ

ዝነበረ መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ንምሕላው ኣሃዱታት ልኡኸት። ጸኒሓ ድማ ኣንጻር ሓይልታት ኣስላማዊ መጋበኣያታት ቊጠባውን ወተሃደራውን ውግእ ብምኸፋት፡ ብ28 ታሕሳስ 2006 ኣብ መቓድሾ ኣተወት። ኣብ ደቡብ ኢትዮጵያ ወደባዊት ከተማ ኪስማላውን ተቈጻጸረት። ኣብ ባይዶዋ ዝነበረ መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ሶማሊያ ድማ ኣብ ታንክታት ኢትዮጵያ ተወጢሑ ኣብ መቓድሾ ስለ ዝኣተወ፡ ብህዝቢ ሶማሊያ ተኣማንነት ኣጥፊኡ። ሓይልታት ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ሶማሊያን ሶማላውያንን ዘሰካሕክሕ ግፍዕታት'ዮም ፈጸሞም። ኣብ ፈደራዊ መንግስቲ ሶማሊያ ምክትል ቀዳማይ ሚኒስተርን ሚኒስተር ውሽጣዊ ጉዳያትን ዝነበረ ሑሴን ዓይዲድ “ሓይልታት ኢትዮጵያ ኣብ መቓድሾ ጃምላዊ ህልቂት ፈጸሞም” ብምባል ካብ ሓላፍነቱ ወሪዱ ናብ ኤርትራ መጸኡ። ኣቦ መንበር ፓርላማ ሶማሊያ፡ ሸሪፍ ሓሰን ሼኽ ኣሕመድ ብወገኑ፡ ነቲ ፍጻመ ኪጸወሮ ስለ ዘይከኣለ ምስ ካልኣት 40 ኣባላት ፓርላማ ኾይኑ፡ ምስቶም ንዳግመ ምሕራር ሶማሊያ ዚጠልቡ ሓይልታት ብምጽንባር ኣብ'ቲ ብ2007 ኣብ ኣስመራ ዝተቐንጠ መሰራቲ ጉባኣ ተሳቲፉ።

ጉባኣ ኣስመራ 2007

ንወራር ኢትዮጵያ ዚቃወሙ ፖለቲካውያን ሓይልታት ሶማሊያ፡ ኣስላማዊ መጋበኣያታት፡ ኣብ መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ሚኒስተራት ዝነበሩ፡ ኣቦ መንበር ፓርላማ ምስ 40 ካልኣት ኣባላት ፓርላማን ካብ ሲቪላዊ ሕብረተ ሰብ ሶማሊያን ዝተዋጽኡ ሶማላውያንን፡ ብ6 መስከረም 2007 ኣብ ኣስመራ ጉባኣ ኣካይዶም። እቲ ጉባኣ ብኣቦ መንበርነት ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ “ኪዳን ዳግመ ምሕራርን ምህናጽን ሶማሊያ” ዝተሰምዩ ውድብ መስሪቶም። ሸሪፍ ሓሰን ሼኽ ኣደም ከኣ ኣቦ መንበር ፈጻሚ ባይቶ ኮይኑ ተመሪጹ። ጉባኣ ኣብ'ቲ ብ14 መስከረም 2007 ኣብ ኣስመራ ዘውጸኦ ደምዳሚ ኣዋጅ ከም ዚገልጹ፡ እዚ ዚስዕብ ቀንዲ ውሳኔታት ኣሕሊፉ።

- 1-ሶማሊያ ብሓገዝ ምምሕዳር ኣመሪካ ግዳይ ወራር ኢትዮጵያ ኮይና ኣላ።
- 2-ሓይልታት ኢትዮጵያ ኣንጻር ህዝቢ ሶማሊያ መወዳድርቲ ዘይርከቦ ገበናት ፈጸሞም። ኮነ ኢሎም ንመቓድሾ ኣዕንዮምዋ። ኣማኢት ኣሸሓት ንጹሃት ዜጋታት ድማ ኣመዘቢሎም።

3-ምሕራር ሶማልያ ናይ ኩሎም ሶማላውያን ግብእ እዩ።

4-ወራሪ ሓይልታት ኢትዮጵያ ካብ ሶማልያ ከይወጸ ምስ መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ዚካየድ ዘተ የልቦን።

5-ሓይልታት ኡጋንዳ ካብ ሶማልያ ከወጹ ይርባእ።

6-መንግስቲ ኬንያ ምስ ወራሪት ኢትዮጵያ ዚገብሮ ዘሎ ምትሕግጋዝን ንሶማላውያን ብዘይገበንን ምክንያትን ምእሳርን ደው ከብሎ ይግባእ።

7-ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ሕብረት ኣፍሪቃ፡ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብን ኣስላማዊ ጉባኣን ንወራሪት ኢትዮጵያ ኪኹንኩ ንጽውዕ።

8-ባይቶ ጸጥታ ብመሰረት ቻርተር ው.ሕ.ሃ. ዓንቀጽ 7፡ ኣንጻር ኢትዮጵያ ኣድላዪ ስጉምቲ ኪወስድ ንጽውዕ።

9-ምምሕዳር ኣመሪካ ኣንጻር ሶማልያ ዚኸተሎ ፖሊሲ ኪቕይር ነዘኻክር።

10-“ኪዳን ዳግመ ምሕራርን ህንጻትን ሶማልያ” ግብረ ሽበራዊ ውድብ ኣይኮነን።

ኣብ ልዕሊ ሶማልያ ዘይፍትሓዊ ወራር ንምፍጻም፡ ናጸን ስምርትን ብልጽግትን ምስ ጎረባብታ ብሰላም እትነብርን ሶማልያ ምእንቲ ከይትህሉ ንምዕንቃፍን “ግብረ ሽበራ” ዚብል ቃል ምክንያት ይኸውን ኣሎ። [9]

ብድሕር'ዚ ድማ ኺዳን ዳግመ ምሕራርን ምህናጽን ሶማልያ፡ ኣብ ህዝቢ ጎስጓስ ብምክያድ፡ ኣረኣኢያ ህዝቢ ኣንጻር'ቲ ምስ ወራሪ ሓይሊ ኢትዮጵያ ዘይቅዱስ ኪዳን ዝመስረተ ብፕረዚደንት ዓብዱላሂ ዩስፍ ዚምራሕ ዝነበረ “መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ” ከም ዝኸውን ገይሮም። ኣብ ልዕሊኦም ድማ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ዘመተ ኣካይዶም። እንተኾነ ኺዳን ዳግመ ምሕራርን ምህናጽን ሶማልያ፡ ኣብ መሳርዑ ልኡኻት ዞባውያንን ኣህጉራውያንን ብሓፈሻ ፡ ብፍላይ ድማ ልኡኻት ብፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ እትመሓደር ዝነበረት ኣመሪካን ከምኡ'ውን ኣብ ትሕቲ ምምሕዳር ቀዳማይ ሚኒስተር መለስ ዜናዊ ዝነበረት ኢትዮጵያን ሰሊኹም ዝኣተዉ መጋበርያታት ዕንቅፋት ስለ ዝፈጠሩ ዕላማኡ ኪዕወት ኣይከኣለን። በዚ ምክንያት'ዚ ድማ ዕላማታት ጉባኣ ኣስመራ ኣብ'ቲ ዝተደልዩ ሸቶ ኪበጽሕ ኣይከኣለን።

ውድቀት መንግስቲ ፕረዚደንት ዓብዱላሂ ዩሱፍ

መንግስቲ ኢትዮጵያ ንሶማሊያ ምውራር ከም ናይ ምዝንጋዕ ዙሪት'ዩ ወሲድዎ ዝነበረ። እንተኾነ ውዲሉ ሓዲሩ ኣብ መዋጽኦ ዘይርከቦ ታኼላ ተሸሚሙ። ሓይልታት ኢትዮጵያውን ነቲ ብተቐወምቲ ውድባት ሶማሊያ፡ ኣብ መቃድሾን ኣብ ኩለን ዝኣተውወን ከተማታትን ዓድታትን ሶማሊያ ብዘይምቀራጽ ዚወርደን ዝነበረ ኣቐንዛዊ መጽፋዕቲ ኪጸወርኦ ኣይከኣላን። ስለዚ ድማ ኢትዮጵያ ንመሰገጋሪ ፈደራዊ መንግስቲ ሶማሊያ ናይ ምጻር ሓላፍነት ከተሰከም ኣይከኣላትን። ጎኒ ጎኒ'ቲ እናበርተዐ ዚኸይድ ዝነበረ ዕጥቃዊ ተቐውሞ፡ ኣንጻር'ቲ ብሰራዊት ኢትዮጵያ ዚሕሎ መንግስቲ ዓብዱላሂ ዩሱፍን ነቲ ንመንግስቲ ዓብዱላሂ ዩሱፍ ካብ ባይዶዋ ናብ መቓድሾ ንኺኣቱ ንወራር ኢትዮጵያ ዝሓገዝ ምምሕዳር ኣመሪካን ህዝባዊ ተቐውሞታት ሓይሉ። ኣብዚ ኣቐዲሙ ዝተጠቐሰ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ምዕባላታት ሜዳ ሶማሊያ ብምምርኳስ ምምሕዳር ኣመሪካ፡ ንጀኦስትራተጅያዊ ረብሓኡ፡ ኣብ ሶማሊያ ብዚዕቅብ ብሓደ ወገን፡ ነታ ብታሪኻዊ ጉርብትናኣን ብሶማላውያን ዝጸንሐ ኣብ ሓጺር ግዜ ዘይፍወስ ጽልእን ቅርሕንትን ግምት ከይሃበት ንዝተዋህባ ዕማም ብዘይምውልዋል ዘተግበረት ኢትዮጵያ ከይተዋረደት እትወጸሉ መንገድታት ከኣ ቦቲ ኻልእ፡ ፍታሕ ዘምጽእ መገዲ ኣብ ምንዳይ ተጓይዮም።

መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ 2009

መንግስቲ ዓብዱላሂ ዩሱፍ ቅድሚኡ ምውዳቕ፡ ነቲ ኣብ መቓድሾ ተኸቢቡ ዝነበረ ሓይልታት ኢትዮጵያ ንምድሓንን ካብ ምቀራጽጻር ዋሺንተንን ኣዲስ ኣበባን ወጻኢ ዝኾነ ኣስላማዊ ሓይሊ ንሶማሊያ ከይቈጸጸር መገዲ ንምክልኡን፡ ብዙሓት ዞባውያን፡ ኣህጉራውያንን ምዕራባውያንን ወገናት ምስ ምምሕዳር ኣመሪካ ብምውህሃድ፡ ነቲ ብ2007 ኣብ ኤርትራ ዝተመሰረተ “ኪዳን ዳግመ ምሕራር ሶማሊያ” ንምብታን ኣበርቲዖም ሰሪሖም። ከም ውጽኢቱ ኸኣ ንኣቦ መንበር ናይቲ ኪዳን ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድን ንኣቦ መንበር ፈጻሚ ባይቶኡ ሸሪፍ ሓሰን ሼኽ ኣድምን ኪኸስቡ ከኣሉ። ብ2008 ድማ ኣብ መንጎ መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስትን እቲ ካብ ኪዳን ዳግመ ምሕራርን ህንጻትን ሶማሊያ ዝተፈንጨለ ወገንን “ዕርቂ” ዚብል ኣደናጋሪ ጭርሖ ብምልዓል፡ ኣብ ጂቡቲ ጉባኣ ኣካይዶም። ኣመሪካ ኣንጻር ድሌት ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ፡ ንሼኽ ሸሪፍ

ሼኽ አሕመድ ፕረዚደንት ሶማሊያ ምግባራ ድማ ዘገርም አይነበረን። ምኽንያቱ እቲ ዕላማ ኣብ መንጎ ተቃዋሚታት ምንቅስቃሳት ሶማሊያ፡ ኣብ ልዕሊ እቲ ዝነበረ ፍልልያቶም ግርጭታትን ምትህልላኻን ንምፍጣርን፡ ነቲ ሸሪፍ ሼኽ አሕመድ መራሒ ኣስላማዊ መጋበኣያታት እንከሎ ብህዝቢ ሶማሊያ ዝረኸቦ ክብሪ ንምምንዛዕን እዩ። ኣቐዲሙ ግን ዋሺንተን ምስ ግብረ ሽበራውያን ባእታታትን ኣልቃዒዳን ርክብ ኣሎዎ ብምባል ትኸስስ ነይራ'ያ። ኣብ ዳሕራይ እዋን ግን እቲ ሓቂ ተቐይሩ ብኣረኣእያ ዋሺንተን ሸሪፍ ሼኽ አሕመድ ዘይጥሩፍ ኣስላማዊ መራሒ ኮይኑ። ብምምሕዳር ኣመሪካ “ግብረ ሽበራ” ዚብል መረዳእታ ብደቂቕ ስነ ፍልጠታዊ መለክዒታት ዘይኮነስ፡ ክሳብ ክንደይ ንድሕነት ሃገራዊ ጸጥታኣን ስትራቴጂያዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ቍጠባዊ ረብሓታታን የገልግል ብዚብል'ዩ ዚምዘን። ስለ'ዚ ኣመሪካ ንእትደልዮ ንጹህ ክትገብር፡ ነቲ ዘይትደልዮ ድማ ብዘይ ዝኾነ ይኹን ምኽንያት ግብረ ሽበራዊ ዚብል ቅጽል ክትጥቅኖ ዘነውራ ወይ እትሓፍረሉ ጉዳይ ኣይኮነን። በዚ ድማ ትማሊ “ግብረ ሽበራዊ” እትብሎ ዝነበረት፡ ኣብ ናይ ቋሕ ሰም እዋን “ሃገራዊ መራሒ” ክትብሎ ጸገም የብላን። ፖለቲካዊ ልቦናን ስነ መገታዊ ቅድመ ኹነትን ካብ ዘይገዝኦ ስነ ኣእምራዊ መዐቀንታት ብድርኻት ማክያሽላዊ ሓሳባት ዚምንጨዩ።

ብመሰረት'ዚ ኸኣ ኣብ መንጎ “መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስትን” እቲ ካብ “ኪዳን ኣስላማዊ መጋበኣያታት” ዝተፈንጨለ ወገን ሸሪፍ ሼኽ አሕመድን፡ ብጭርሖታት ምምሕዳር ኣመሪካን መንግስቲ ኢትዮጵያን፡ ካብ 31 ግንቦት ክሳብ 9ሰነ 2009 ጉባኣ “ዕርቂ” ኣብ ጂቡቲ ተኻይዱ። ኣብ'ቲ ጉባኣ ካብ ፈረንሳ፡ ብርጣንያ፡ ስዑዲ ዓረብ፡ ጂቡቲ፡ ሕብረት ኣፍሪቃ፡ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብ፡ ውድብ ኣስላማዊ ጉባኣን ሕብረት ኤውሮጳን ተዓዘብቲ ተሳቲፎሞ ነይሮም። ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ውሳኔታት ድማ ተሰማምዑ።

- 1-ንነባሪ ሰላም ዘውሕስ ፖለቲካዊ ፍታሕ ምንዳይ፡
- 2-ተፈጠሩ ዘሎ ጸጥታዊ ጋግ ምፍታሕ፡
- 3-ድሕነት ነበርቲ ምውሓስ፡
- 4-ሰብኣዊ ረድኤት ምቕራብ፡
- 5-ሉኣላውነት፡ ክብርን ሓድነትን መሬት ሶማሊያ ምርግጋጽ፡
- 6-ካብ ወርሒ ዘይነውሕ እዋን ተኹሲ ምቅራጽ፡ [10]

እንተኾነ፡ ናይ ቅድም ፊልም ብምዝውታር ሓድሽ ሲናርዮ ብምድላው ኣብ መድረኽ ሆሊዉድ ምቕራብ ቀሊል ኪኸውን ይኸእል። ምስ ፍጻመታትን ውሁብ ኩነታትን ሶማልያ ኣብ ባይታ ምውሳኔ ግን ካልእ ነገር'ዩ። ንኣብነት ስምምዕ ጂቡቲ ብ31 ጥሪ 2009 ንሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ፕረዚደንት “መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ሶማልያ” ብምባል እኳ እንተ መረጸ፡ ኣብ ሶማልያ ሰላም ኣብ ምስፋን ፈሺሉ። እቲ መንግስቲ ንባዕሉ ኣብ ፕረዚደንታዊ ቤተ መንግስቲ ንነብሱ ኪሕሉ ዘይክእል ካብ ኮነ፡ ብኸመይ ሰላም ከምጽእ ይኸእል? እቲ ሳሕቲ ንገለ ጎደናታት መቐደሾ ዚቈጸጸር ሓይልታት ኡጋንዳን ብሩንድን ንባዕሉ ብተቐወምቲ ሶማልያ ብርቱዕ መጽፋዕቲ ኣብ ዚወርዶ እዋን፡ ወይ ገለ ካብ ኣሃዱታቱ ካብ መዓስከራቶም ወጺኦም ኣብ ዚንቀሳቐስሉ እዋን፡ ኣብ ዘይምሕር ድብያ ኣትዮም ኪጽፍዑ እንከለዉ፡ ኣብ ልዕሊ ንጹሃት ሶማላውያን ኣረሜናዊ ገበንዮም ዚፍጽሙ ዝነበሩ። ስለዚ ድማ መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ነቲ ውሑዳት ሶማላውያን ካብ'ቲ ንዕኡምን ንሃገርምን ንዕራ 9መታት ዘጋጠመ ሽግር ከውጽኦም ኣንቢሮምሉ ዝነበሩ ተስፋ ምብርዓኑ ዘገርም ኣይኮነን። ጸብጻባት “ተቈጻጸሪ ጉጅለ ሶማልያን ኤርትራን” ከም ዚሕብሮውን ለገስቲ ሃገራትን ው.ሕ.ሃ.ን ኣብ ልዕሊኡ እምነቶም ኣጥፊኦም።

ምዕራፍ ሰለስተ

ጸብጻባት “ተቈጻጻሪት ጊጅለ”

ተቈጻጻሪት ጊጅለ ብ10 መጋቢት 2010 ኣብ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ዘቕረበቶ ዝርዝራዊ ጸብጻብ እዚ ዚስዕብ ይርከቦ፦

1-መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ሶማልያ ምስ ምንቅስቃስ “ኣልሸባብ” ብምንጽጻር ድኹም እዩ።

2-ብወገን መሪሕነት ፖለቲካዊ ተማእዛዝነት ስለ ዘዩልቦ፡ ክፍሊ ጸጥታ መሰረታዊ ትሕተ ቕርጺ የብሉን።

2-ምስቲ ኹሉ ንኣይልታት ጸጥታ መንግስቲ ሶማልያ ብወጻእተኛታት ዝተገብረሉ ስልጠናታትን ሓገዛትን፡ ገና ኣብ ኩሉ ጽፍሕታት መሪሕነቱን ኣሃዱታቱን ዘይውዱብ፡ ኣድማዕነት ዘይብሉን ብልሹውን ትካል እዩ። ክሳብ ናብ ጸላእቱ ብረት ምሻጥ ድማ በጺሑ ይርከብ።

3-ንመሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ዚወሃብ ከም ኣጽዋር፡ ጠያይትን ካልእን ናብ ዕጡቓት ተቓወምቲ ጊጅለታት እዩ ዚመሓላለፍ ዘሎ።

4-80 ሚኒስቴራት ካብቶም ስልጠና ዝወሰዱ ሶማላውያን ምስ ብረቶምን ጠያይቶምን ወተሃደራዊ ክዳውንቶምን ሃዲሞም። [11]

ነቲ “ከድሕን ይኸእል’ዩ” ዝተባህለ ንምድሓን ብምትእትታው ኢትዮጵያን ቀጥታዊ ሓገዝ ምምሕዳር ኣመሪካን፡ ብ13 መጋቢት 2010 ኣብ መንጎ መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ሶማልያን እቲ ናይ ኢትዮጵያ ተባሂሉ ዝተገልጸ ውድብ ኣሶፊ “ኣሃል ኣሱና ወልጅማን” ኣብ ኣዲስ ኣበባ ስምምዕ ተኸቲሙ። እዚ ስምምዕ’ዚ’ውን ብ19 የካቲት 2010 መትከላዊ ስምምዕት ዝተባህለ ካልእ ስምምዕ ኣጽዲቐ። ብእኡ መሰረት ከኣ “ኣሃል ኣሱና ወልጅማን” ኣገደስቲ ናይ ስልጣን ቦታታት ረኺቦም። ገለ ካብኣቶም ሚኒስትራታት ጊዳያት ወጻኢ፡ ውሽጣዊ ጊዳያት፡ ምክልኻልን ፋይናንስን ምጥቃስ ይከኣል። [12] ኣብ ርእሰዚ ኣባላቱ ኣብ ክፍሊ ጸጥታን ሰራዊትን ብዘሎዎም ወተሃደራዊ ጸብለልታ፡ ኣገዳሲ ቦታ ሒዞም። ከምቲ ጸብጻብ ተቈጻጻሪት ጊጅለ ዚሕብሮ፡ ኣሃዱታት መንግስቲ “ብልሹዎትን” ኣድማዕነት ዘይብሎምን እዮም። [13] እቲ ብ1991 ዝተመሰረተ

ውድብ “አሃል አሱና ወልጆም” ብ2009 እንተ ዘይኮይኑ፡ ኣብ ሜዳ ሶማልያ ከም ኣድማዒ ሓይሊ ዝረኣ ኣይነበረን። ሽዑውን ድሕርቲ ኣብ መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ እምነት ዘይነበር መንግስቲ ኢትዮጵያ ብዘቐረበሉ ቀጥታዊ ወተሃደራዊ፡ ፋይናንሳውን ተክኒካውን ሓገዛት እዩ ደው ኢሉ ዝነበረ። ተቈጻጻሪት ጉጅለ ኣብቲ ብዛዕባ ሶማልያ ዘቐረበቶ ጸብጻብ፡ ሓይልታት ኢትዮጵያ ኣብ ነሓሰ 2009 ምስ “አሃል አሱና ወልጆም” ብሓባር ኣንጻር “አል ሸባብ” ወተሃደራዊ ስርሒታት ከም ዘካየዱ ሓቢራ።

ምብርታዕ ጸገማት መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ

እቲ ብ2008 ኣብ ጂቡቲ ብጻዕሪ ዝተወልደ መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ኣሕመድ፡ ብገለ ምዕራባውያን ሃገራትን ዞባውያን፡ ክፍለ ዓለማውያንን ኣህጉራውያንን ውድባትን ጽዑቕ ክንክንኳ እንተ ተገበረሉ፡ ቀንዲ ጠንቅታት ሸግር ሶማልያ ንምፍታሕ ኣድማዒ ተራ ኣይተጸወተን ጥራይ ዘይኮነ፡ ብውሽጣዊ ግርጭታትዮ ማሲኑ። ገለ ካብቲ ጠንቅታት ድማ፦

1-እቲ መንግስቲ ካብ ወጻኢ ብፍላይ ድማ ካብ ምምሕዳር ኣመሪካን መንግስቲ ኢትዮጵያን ካልኣት ዞባውያንን ኣህጉራውያንን ሓይልታትን ዝተዋህቦ ፖሊሲታት ከተግብርዮ ተገዲዱ ።

2-እቲ መንግስቲ፡ ካብ ሰዓብቲ ዓብዱላሂ ዩሱፍ ዠኾኑ ሓይልታትን ካብ ደገፍቲ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድን ዝቐመ ብምኳኑ፡ ንሳቶም ድማ ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ ኣጀንዳን ውሽጣዊ ግርጭታትን ስለ ዝነበሮም፡ ካብቲ ብዘይ ባህርያዊ ኣገባብ ዝተወልደሉ ዕለት ጀሚሩዮ ለሚሱ።

3-መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ኣብ ልዕሊ ሶማላውያን ብደገ ዝተስገደደ ብምኳኑ፡ ኣብ ትሕቲ ናይ ወጻኢ ሓይልታት፡ ማለት ብሓለዋ ሰራዊት ኡጋንዳን ብሩንድን ስለ ዝተሓቐፈ፡ ዝተጸበዮ ደገፍ ህዝቢ ኪረክብ ኣይከኣለን።

4-መንግስቲ ኢትዮጵያ ናይ ሼኽ ሸሪፍ ወገን ኣይኮነን። ኣብ ልዕሊ ናይ ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ ወገንውን ገለ ጥርጣረታት ነይርዎ። ነቲ ኣብቲ እዋንቲ ኣገዳሲ ቦታታት ዝነበሮ ውድብ “አሃል አሱና ወልጆም” ዚሕግዝ ነይሩ። እዚ ድማ ንባእታታት ሼኽ ሸሪፍን ኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍን ብሓባር ኣቕጠዎም።

5-አብ ኩሉ ትካላት መንግስቲ ፖለቲካዊ፣ ምምሕዳራውን ቀጠባውን ብልሽወና ብምስዕራፍ፣ ብውሽጢ ሓሊኹ ሓዘዎ። ሓፊሻዊ ርእይቶ መቻድሾን ካልኣት ከተማታት ሶማልያን ድማ አንጻሩ ኮይነን።

6-አብ ወርሒ ግንቦት 2010 አብ መንጎ ሰበ ስልጣን ፕረዚደንት መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ አሕመድን አቦ መንበር ሚኒስትራት ዓብዲራሺድ ዓሊ ሸርማርከን አቦ መንበር ፓርላማ ዝነበረ አድም ማዱብን ብርቱዕ ሸግር ተወሊዑ። ፓርላማ አቦ መንበር ቅድሚ ሸውዓተ ወርሒ ግዚኡ አእኪሉ ስለ ዝነበረ'ዎ ካብ ሓላፍነት ስለ ዘውረዶ ብዝተፈጠረ ምስሕሓብ ነይሩ። አደም ማዱብ ንአቦ መንበር ሚኒስትራት ካብ ስልጣኑ ዘወግድ ውሳኔ ምስ አሕለፈ፣ ፕረዚደንት'ታ ሃገር ስለ ዝደገፎ፣ እቲ ሸግር ተወሊዑ። እንተኾነ ቐዳማይ ሚኒስትር ነቲ ብአቦ መንበር ፓርላማን ፕረዚደንትን ዝተወሰደ ውሳኔ፣ ንቐዳም ሶማልያ ዚጸረር ስለ ዝኾነን ካብ ስልጣኑ ዘውርዶ ድማ ፓርላማ ጥራይ ብምጻኑን ነጹግዎ። [14] ስለ'ዚ ፕረዚደንት ውሳኔኡ ስለ ዝሰሓበ፣ ቐዳማይ ሚኒስትር አብ ቦታኡ ቀጸሉ። አቦ መንበር ፓርላማ ግን ቦታኡ ነቲ አብ እዋን ወራር ኢትዮጵያ አብ ታሕሳስ 2006 አቦ መንበርነት ፓርላማ ዝገደፈ ንቐንዲ ጸላኢኡ ሸሪፍ ሓሰን ሼኽ አሕመድ ገዲፉ ኪሸይድ ተገዲዶ። አብ እዋን ወራር ኢትዮጵያ ንቦታኡ አደም ማዱብ'ዩ ዝተከኣ።

7-አባላት ፓርላማ አብቲ መንግስትን መጻኢኡን እምነት አይነበርምን። እኳ ደኣ አብ መቻድሾ ንህይወቶም ይፈርሑ ነይሮም። ስለ'ዚ ድማ ፍርቂ አባላት ፓርላማ አብ መጀመርታ 2010 ካብ መቻድሾ ወጸዎ። ኤለክትሮናዊ መርበብ “አልሙኽተሰር” ብ26 ጥሪ 2010 ከም ዝሓበሮ፣ ምክትል አቦ መንበር ፓርላማ፣ መሓመድ ዑመር ጠልሓ፣ አባላት ፓርላማ ክልተ ሰሙን አብ ዘይመልእ እዋን ናብ መቻድሾ እንተ ደኣ ዘይተመሊሶም፣ አብ ልዕሊኦም ስጉምቲ ከም ዚወስድ አፈራሪሁ። [15]

8-ሚኒስትራት ብጉድለታት ካብ ስልጣኖም ብድሌቶም ምስንባቶም ድማ ሸግር መንግስቲ ሶማልያ እናኸፍኦ ከም ዝኸደ ዚሕብር'ዩ ነይሩ። ብ10 ሰኔ 2010 አርባዕተ ሚኒስትራት ስልጣኖም ገዲፎም። ንሳቶም ከኣ ምክትል ሚኒስትር አብ ጉዳያት ምክልኻል፣ ዩሱፍ መሓመድ ስያድ አንደዓዲ፣ ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ፣ ዓብደልራሕማን ዓብደልሸኩር፣ ምክትል ሚኒስትር አብ ቤተ መንግስቲ ሓሰን ምዓልም ማሕሙድ፣ ሚኒስትር ባህልን ላዕለዋይ ትምህርትን መሓመድ ዓብደላ አማር ነይሮም። [16] ሚኒስትር አህጉራዊ ዝምድናታት መዝነቱ አብ

ዝገደፈሉ ግዜ ኣብ ዝሃቦ መግለጺ፡ “ፕረዚደንት ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ኣብ ውሽጢ ፓርላማ ንዝተራእዮ ፍልልያት ኣብ ምቀጻጽጻሩ ፈሺሉ። መሪሕነቱ ድማ ኣብ ኢድ ብልሽዋት ሰባት ወዲቐ፡ መንግስቲ ሶማልያ ኣድማዒ ምምሕዳር የብሉን። ነዚ ሕጂ ዘሎ ስርዓት ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ኪእርምዩ ዚብል እምነት’ውን የብለይን፡ ኣብ ኩሉ መዳያት ፈሺሉ’ዩ።” [17] ብምባል ገሊጹ።

9 - ኣቦ መንበር ሚኒስተራት ሶማልያ ኣሰይድ ዑመር ሸርማርክ ብ21 መስከረም 2010 ብድሌቱ ስልጣኑ ገዲፉ። ንሱ ኣብ’ቲ ኣጋጣሚ “ድሕሪ ዓሚቕ ክትዕ ንኻልኣት ዕድል ንምሃብ ስልጣነይ ገዲፊ ኣሎኹ፡ እቲ ነዚ ዝጀመርክዎ እምበር ዘይፈጸምክዎ ዕማም ንምትግባር ብድሕረይ ዚመጽእ ሰብ ድማ ጽቡቕ ዕድል እምነዮሉ። ህልዊ መድረኽ ኣብ መንጎ ኣባላት መሰጋገሪ መንግስቲ ንዚኸሰት ፖለቲካዊ ፍልልያት ኪጻወር ዚኸእል ኣይኮነን።” ኪብል ገሊጹ። ፕረዚደንት ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ብወገኑ፡ ንውሳኔ ሸርማርክ ተባዕ ኪብል ድሕሪ ምግላጹ፡ ንዘበርከቶ ተራ ንኢዮ። ተሓጋጋዚ ዑመር ሸርማርክ ብግደኡ፡ “ከምዚ ዓይነት ቅልጡፍ ውሳኔ ዘይተጸበናዮ እዩ። ሸርማርክ ምስ ሓደ ኣመሪካዊ ሓላፊ፡ ኣብ ኤምባሲ ኣመሪካ ኣብ ናይሮቢ ተራኺቡ ነይሩ። ምናልባት’ውን ብዘይካ ስልጣን ምግዳፍ ካልእ ኣማራጺ ዘይረኽበሉ ተጽዕኖ ኣጋጢምዎ ኪኸውን ይኸእል’ዩ።” ብምባል ገሊጹ። [18]

10- ፕረዚደንት መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ፡ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ኣብ መስከረም 2010 ኣብ ዝተኻየደ መበል 65 ሓፈሻዊ ስሩዕ ኣኼባ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ዘሰመዖ መደረ፡ “ሶማልያ ንግብረ ሸበራ ኣብ ምምካት ድኸምቲ’ያ፡ ምንቅስቓስ ሸባብ፡ ሶማልያ ከም ሃገር ኮይና ናቱ መንግስቲ ከቐመላ’ዩ ዚደሊ፡ እንተኾነ ንዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃን ካልእን ከም መራሕቲ ውድብ ኣልቓዒዳ፡ ናብ ሜዳ ግብረ ሸበራዊ ስርሒት ኪልውጡ’ዩ ዚደሊ።” ኪብል ገሊጹ። [19]

11- ፓርላማ ሶማልያ ብ31 ጥቅምቲ 2010 መሓመድ ዓብደላ መሓመድ፡ ኣቦ መንበር ሚኒስተራት ንኪኸውን ዝቐረበሉ እማመ ኣጽዲቐ። ሶማላውያን መሓመድ ዓብደላ መሓመድ፡ ነዚ ካብ’ቲ ችድሚ ዓሰርተ ዓመት ዚፈልጦ ዝነበረ

ዝተፈልየ ንህልው ኩነታት ሶማልያ ስለ ዘይፈልጦ፡ ነቲ ቕድሚኡ ዝነበረ ኣቦ መንበር ሚኒስትራት ዘጋጠመ ብድሆታት ከጋጥሞ ምጻኑ ገሊጾም።

12- ኣይልታት “ምንቅስቃስ ሸባብ ኣልመጃህዲንን ኣሃዱታት ኣሰላማዊ ሰልፍን” ኣብ መቐድሾ ንመንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ይሓንቅዎኳ እንተ ነበሩ፡ ኣብ መሳርዖም ከምቲ ብ12 ሰኔ 2010 ኣብ መቐድሾ ዝተራእዩ፡ ክሳብ ናብ ወተሃደራዊ ረጽሚ ዝበጽሖ ውሽጣዊ ግርጭታቶም ዝያዳ እናስፋሕፍሖዎ ዝኸይድ ዝነበረ።

13- ፕረዚደንት መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ካብቲ ንመንግስቲ ኣሊኹ ዝሓዘ ሸግር ንምውጻእ ዘኸእል ዝበሎ ምስጢራዊ ሰነድ ኣዳለዎ። ካብዚ ቐጺሎ ቀንዲ ትሕዝቶ እቲ ምስጢራዊ ሰነድ ኪቐርብዩ።

13-1- ሃገራት ኣዕራብ ምስ ተቐወምቲ ናይ መንጎኝነት ተራ ኪህልወን ኣይክእላን እየን።

13-2- ምስሪ፡ ስዑዲ ዓረብ፡ ሱዳንን ቐጠርን ኣብ መንጎ መንግስትን ተቐወምትን ሶማልያ ናይ መንጎኝነት ተራ ኪህልወ ይኸእላ ይኸና።

13-3- ብዘይ ኣፍልጦ ምዕራባውያን ሃገራት፡ ምስ ተቐወምቲ ግድን ኣብ ዘተ ኪእቶ ይግባእ።

13-4- መንግስቲ ሶማልያ ምስቶም ምስ ሰበ ስልጣን ዞባ ሶማሊላንድ ፖለቲካውን ጸጥታውን ዝምድና ዘሎዎም መንግስታት፡ ዲፕሎማሲያዊ ዝምድናታት ኪህልዎ ኣይክኣልን።

13-5- ውድብ ኣሃል ኣሱናን ጀማዓን ንሶማልያ ምሉእ ብምሉእ ንምቑጽጻር ካብ ዚብል ኣሳብ ንታሕቲ ዚቐበል ኣይኮነን።

13-6- ምስ ውድብ ኣሃል ኣሱናን ጀማዓን ብዛዕባ ኣባራዊ ፖለቲካዊ ፕሮግራም ምዝታይ ዘጸግምዩ። [20]

14- መልሰ ተግባር ምንቅስቃስ “ኣሃል ኣሱናን ጀማዓን” ኣይደንገዮን። ብ25 መስከረም 2010 ካብ መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ከም ዝሰሓበ ገሊጹ። ኣፈኛ እቲ ምንቅስቃስ፡ ሼኽ ዓብደላ ሼኽ ኣቡ ዩሱፍ፡ ብዛዕባቲ ውሳኔ ኣብ ዝሃበ መብርሂ፡ ምንቅስቃስ ኣሃል ኣሱና ወጀማዓ ካብ መንግስቲ ኪስሕብ ዘገደዶ ምኸንያት፡ መንግስቲ ንምቕርሖ ስልጣን ብዚምልከት ምስኡ ዝተበጽሖ ስምምዕ ንምፍጻም ድልውነት ስለ ዘየርኣዩ ምጻኑ ኣቢሩ። እቲ ኣሃል ኣሱናን ጀማዓን

ምስ መንግስቲ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝኸተሞ ስምምዕ ከም ዝፈረሰ ገለጹ። [21] እዚ ውሳኔዚ ንመሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ሓያል ጽፍዒት ነይሩ። እዚ ንውሽጣዊ ሽግራቱ ዘጋድድን ኣብቲ ኣንጻር ሓይልታት ምንቅስቃስ ሸባብ ኣልሙጃህዲንን ኣስላማዊ ሰልፍን ዘካይዶ መኸተ ዘዳኽሞን ነይሩ። ምናልባት “ኣሃል ኣሱናን ጀማዓን” መንግስቲ ንምቅጽጽር ንኣገደስቲ ሚኒስትራታት፡ ውሽጣዊ ጉዳይ፡ ምክልኻል፡ ጉዳያት ወጻኢ ከምኡውን ፋይናንስ ኪሕዙ ድሌት ነይርዎም ይኸውን። እንተኾነ ፕረዚደንት ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ነዚ ዚቕበሎን ዚደልዮን ኣይነበረን።

15- ፕረዚደንት ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ፡ መንግስቲ ዑመር ሸርማርክ ስልጣኑ ምስ ገደፈ፡ ብዛዕባ ምምዛዝ ቀዳማይ ሚኒስተርን ምቕም መንግስትን ምስ መራሕቲ ኢትዮጵያ፡ ጂቡቲ፡ ኬንያን ኡጋንዳን ንምምኽኻር ኣብ መጀመርታ ወርሒ ጥቅምቲ 2010፡ ኣብተን ሃገራት ዑደት ኣካይዱ። ከም ዚፍለጥ ኣብ ዓለም ንዘባውን ኣህጉራውን ሓይሊ ምንብርካኽን ምስዓብን ዚረኣዮ፡ ምቕም መንግስቲ ግን ኪኸበር ዚግባእ ሉኣላዊ ጉዳይ እዩ። እንተኾነ ፕረዚደንት ሼኽ ሸሪፍን ስዓብቲን፡ ደረጃ ድኽመቶምን ተማእዛዝኩምን ንወጻኢ ሓይሊ መጠኑ ስለ ዝሓለፈ፡ መንግስቲ ንምቕም ርእይቶ ናይተን ኣብ ልዕሊ ሓድነትን ሉኣላውነትን ሶማልያ ውዲታት ዚኣልማ ሃገራት፡ ንምስማዕን ብዋጋ ህዝብን መሬትን ሶማልያ ፖለቲካዊ ኣጀንዳታተን ኣብ ሶማልያ ምእንቲ ኸተግብራ ብቕሉዕ ተንቀሳቂሱ ። [22] ኣብ መወዳኣታ ኸኣ ሼኽ ሸሪፍ ኣብ ኣመሪካ ዝነበር ዝነበረ ሶማላዊ ዲፕሎማሲኛ፡ መሓመድ ዓብደላ መሓመድ ኣቦ መንበር ሚኒስተራት ንኪኸውን መዚዘዎ። ንሱ ካብ ቀቢላ መርሓን ኮይኑ፡ መተካእታ ናይቲ ስልጣኑ ዝገደፈ ካብ ቀቢላ መጀርቲን ዝኾነ ዑመር ሸርማርክ ነይሩ። ልክዕዩ መርሓንን መጀርቲንን ቀቢላታት ዳርድ እዩን። እንተኾነ ኣብ መጨረሻታ ዓመታት ዕድመ ስልጣን ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ፡ ብሓገዝ ስርዓት ኮሎኔል መንግስቱ ሃይለማርያም፡ ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍ ወተሃደራዊ ተቓውሞን ስለ ዘበገሰ፡ ቍርቍስ ስልጣንን ቀቢላዊ ጽልዋን ናብ ዝለዓለ ጥርዚ በጹሑ። ስለዚ ምምዛዝ ኣቦ መንበር ሚኒስተራት ካብ መርሓን ኣብ ቦታ መጀርቲን ኣብቲ ኣብ ኪዳናትን ጸረ ኪዳናትን ዝተሰረተ ቀቢላዊ ኣቓውማ ሶማልያ ናቱ ኣሉታዊ ኣሰር ኪህልዎ ግድን እዩ።

16- ቀጻልነት መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ካብ ውሽጣዊ ዓቕሙ ዚብገስ ዘይኮነ፡ ሓይልታት ኣፍሪቃ ብዚገበርሉ ወተሃደራዊ ሓገዝን ካብ ኢትዮጵያ፡ ኣመሪካን

ሃገራት አዕራብንን ብዘረኽቦ ደገፍን ብሓደ ወገን፡ በቲ ኻልእ ድማ ድኽመት ተቓወምቲ ሶማልያ እዩ።

ምዕራፍ አርባዕተ

ምስልምናዊ ምንቅስቃሴን ምስልምናውነትን አብ ሶማልያ

ምስልምናዊ ምንቅስቃሴን ምስልምናውነትን አብ ሶማልያ ብገለ ቐንዲ መራሕቱ፡ ከም ሓሰን ጣህር ዕዌስን መሓመድ ዓብዲ ቁዳኒን ዝኣመሰሉ ምግላጹ ወይ አብ “ምንቅስቃሴ ሸባብ አልሙጃህዲን፡ ምስልምናዊ ሰልፍን አሃል አሱናን ጀማዓን” ምድራቱ ዚከኣል አይኮነን። ከምኡውን ዕጡቓት አስላማውያንን ምስልምናውነትን ተቓወምቲ ሶማልያ፡ አብ ትሕት’ቲ ንእከይ ፖሊሲታትን ዘይምክኑይ ተግባራትን ንምፍጻም ጉልባብ ኮይኑ ዘሎ ውድብ “አልቓዒዳ” ዚንቀሳቐሱ ስሙራት ሓደ አካል’ዮም ምባል ጌጋ እዩ።

አብ ሶማልያ 13 አስላማውያንን ምስልምናውነትን ጉጅለታት ጸኒሖም። ንሳቶም ከአ “ጉጅለ አስላማዊ ምትእኽኻብ፡ ጉጅለ ሸባብ አልሙጃህዲን፡ አስላማዊ መጋበአያታት ሶማልያ፡ ኪዳን ዳግመ ምሕራር ሶማልያ፡ ጉጅለ ብቐርአንን ሱና ሰለፍያን ዚምራሕ፡ ምንቅስቃሴ ምእራም ቀርኒ አፍሪቃ፡ አስላማዊ ግንባር ሶማልያ፡ አስላማዊ ሰልፊ፡ ማሕበር ሶማላውያን ሊቃውንቲ፡ ጉጅለ ተክፊርን ሰደትን፡ ጉጅለ ተብሊዕቅን ዳዕዎን (ምሕባርን ጸውዒትን) ጉጅለ አሃል አሱናን ወጀማዓን፡ መገዲ ሱፍያ አብ ሶማልያ” እዮም። [23]

ጠንቂ አብ መንጎ ዝተፈላለዩ አስላማውያን ጉጅለታት ሶማልያ አብ ዘመናውነት፡ ጥሩፍነትን ስነ ሓሳብ ሱፊን ዚምርኩስ አይኮነን፡ ቀቢላዊ እንዳውን ዞባውን መንቀሊ ዘሎዎዮ። እዚ ፍልልያት’ዚ ቅድሚኒ ሓያሎይ ዓመታት ጀሚሩ ኣሉታዊ ሳዕቤን ከስዕብ ዝጸንሐዮ።

አብ መንጎ ስነ ሓሳባውን ሃይማኖታውን ዓለማውን እምነታት ዘሎ ምቅርራብን ምንጽጻግን ብዘዩገድስ አብ ማይ ቤታት፡ እንዳታት፡ ቀቢላታትን አውራጃታትን ምጽጋዕን ብእኡ ንምሕያል ምፍታንን ቀንዲ ስርሐን ነይሩ። ፖለቲካዊ መድረኽ ሶማልያ ብኣርባዕተ ዓለማውያንን ሃይማኖታውያንን ክንፍታት ኪዕብለል ጸኒሖ። ንሳቶም ድማ መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ አሕመድ፡ ምንቅስቃሴ ሸባብ አልሙጃህዲን፡ አስላማዊ ሰልፍን አሃል አሱናን ጀማዓን እዮም። እዞም ኩሎም ፖለቲካውያን፡ ወተሃደራውያን፡ ሃይማኖታውያንን ዓለማውያንን ሓይልታት እዚአቶም ሕጊ ሸሪዓ ንኸተግቡሩ ከም ዚደልዩዮም ዚገልጹ ነይሮም። እንተኾነ አብዚ ሃይማኖታዊ፡ ዓለማዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ዞባውን እንዳውን ፍልልያት ዝተሓዋወሶ ሶማላዊ ክውንነት አብ ኣረዳድኣኦምን ትግባረኣምን ይፈላለዩ

ነይሮም። አቅዲሙ አጀንዳ መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ቀሪቡ ነይሩ። ስዒቡ ድማ መለለዩታት ናይተን ቀንዲ ሰለስተ ውድባት ኪዝርዝርዮ።

1-“ምንቅስቃስ ሸባብ አልሙጃሂዲን” ብ2004 ተመስሪቱ። ክሳብ 2006 ድማ ከም ወተሃደራዊ ሓይሊ “አስላማዊ መጋበአያታት” ይቕጹጸር ነይሩ። እንተኾነ ኢትዮጵያ ኣብ ታሕሳስ 2006 ንሶማልያ ድሕሪ ምውራራን ኣብ መስከረም 2007 ኣብ ኣስመራ “ኪዳን ምሕራርን ዳግመ ምህናጽን ሶማልያ” ምምስራቱን፡ ንጉባኣ ኣስመራ ዓለማውያን ወገናት ዝተሳተፍዎ ጉባኣ ብምባል ኩኒንዎ። ካብኡ ሕሉፍ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ህላወ ዘሎዎ ምንቅስቃስ ኮይኑ።

1-1-ሶማልያ ንጽልዋ ኢትዮጵያ፡ ኣመሪካን ኣብኡ ዓሪዶም ዚርከቡ ሓይልታትን ኣፍሪቃን ዚምከተላ ሜዳ ኮይና ምጽናሓ፡

1-2-አንጻር ሓይልታት መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያን ሓይልታት ኣፍሪቃን (ኣሚሶም) ወተሃደራዊ ስርሒታት ምክያዱ፡

1-3- ኣብ ሶማልያ ሲነማ፡ ሙዚቃ፡ ሳዕስዒት፡ ጫትን ጸወታ ኩዕሶ እግርን ብምክልካል፡ ናይ ሱፍያውያን መቓብር (ሃይማኖታዊ ቅርስታት) ብምዕናው፡ ንዝዘመወ ብእምኒ ብምቕጥቃጥን ንዝሰረቐ ኢድን እግሪን ብምቕራጽን ወዘተ. . ጥሩፍ መርገጺታት ምውሳዱ፡

1-4-ኣብ ወጻኢ መዳይ፡-

1-4-1- ንኤርትራ ኣብ ዝርዝር ናይ ዲላማኡ ዝኾነ ሃገራት ኣእትዮዎ። ግርምቢጥ ብዝኾነ ጉዳይ፡ ብፕረዚደንት ባራክ ኦባማ እትመሓደር ዝነበረት ኣመሪካ፡ ኤርትራ ንምንቅስቃስ መንእሰያት ሙጃሂዲን ሶማልያ ትድግፍያ ብምባል ኣብ ሓሶት ዝተመርኩሰ ክሲ መስሪተት። ብመንገዲ ውድብ በይነ መንግስታዊ በዓል ስልጣን ንልምዓትን (ኢጋድ) ሕብረት ኣፍሪቃን ናብ ባይቶ ጸጥታ ከም ዝቐርብ ድማ ገበረት። ባይቶ ጸጥታ ነቲ ጉዳይ ከየጽንዐ ብ23 ታሕሳስ 2009 ንምዕራፍ ሸውዓተ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ከም መሳርሒ ብምጥቃም፡ ብቍጽሪ1907 ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዘይፍትሓዊ እገዳ በይኑ። እቲ ብ14 ሕዳር 2018 ዝተላዕለ እገዳ ንፖለቲካዊ፡ ቍጠባውን ወተሃደራውን መዳያት ዘጠቓልል ነይሩ። ባይቶ ጸጥታ ነቲ እገዳ ከልዕሎ ዝወሰነ፡ ነቲ ኣብ ሓሶት ዝተመርኩሰ ክሲ መርትዖ ክረኽበሉ ስለ ዘይከኣለዮ።

[24]

1-4-2-ብ1 ጥሪ 2010 ኣብ ዘውጸኦ መግለጺ: “ንኣስላማውያን የመናውያን ኣሕዋትና ንምሕጋዞም ባሕሪ ክንሰግር ኢና ኢልናዮም።” ብምባል ሓቢሩ ነይሩ። [ከማሁ]

1-4-3-ብ1 የካቲት 2010 ኣብ ዘውጸኦ መግለጺ ድማ: ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዚካየድ ጅሃድ፡ ግድን ኣካል ናይቲ ብደረጃ ዓለም ውድብ ኣልቓዒዳ ዘካይዶ ጅሃድ ኪኸውን ይግባእ ኢሉ። [25]

1-4-4- ነቲ ኣብ ኡጋንዳ ብ11 ሓምለ 2010 ጽዋእ ኩዕሶ እግሪ ዓለም ንምጭባጥ ዚወዳደራ ዝነበራ ጋንታታት ኣብ ተለቪዥን ዝከታተሉ ዝነበሩ ህይወት 74 ኣፍቀርቲ ስፖርት ዘጥፍኦ ግብረ ሽበራዊ ስርሒት፡ ባዕሉ ከም ዝፈጸሞ ተአሚኑ። ከም ውጽኢቱ ከኣ ብደረጃ ሶማልያ፡ ኣፍሪቃ፡ ሃገራት ኣዕራብን ኣስላም ዓለምን ዝተጸልኦ ምቅስቓስ ኮይኑ።

2-“ኣስላማዊ ሰልፊ” ኣርባዕተ ውድባት ሶማልያ ኣስላማዊ መጋበኢያታት፡ ክንፊ ሓሰን ጣህር ዕዌስ፡ መዓስከር ራስ ኮምባኒ፡ ኣስላማዊ ግንባርን መዓስከር ፋሩቕን ምስ ሰመሩ፡ ኣብ መጀመርታ የካቲት 2009 ዝተመስረተ ውድብ እዩ። እዚ ውድብ’ዚ ልኡም ኮይኑ ነዚ ዚስዕብ ዕላማታት ንምዕዋት ይሰርሕ ነይሩ።

2-1-ምሕራርን ዳግመ ምህናጽን ሶማልያ፡

2-2-ሓድነትን ሉኣላውነትን ሶማልያ ምሕላው፡

3-3-ንናይ 2008 ስምምዕ ጂቡቲ ምፍራስ፡

4-4ምምካትን ምውጻእን ናይ ወጻኢ ሓይልታት ካብ ሶማልያ፡

3-“ኣሃል ኣሱናን ጀማዓን ”እዚ ጉጅለ’ዚ ብ1991 ከም ምንቅስቓስ ሱፍያ ካብ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ጉዳያት ርሒቕዮ ተመስሪቱ። ቀልጢፋኳ እንተ ተዳኸመ፡ ብ2009 ግን ኣብ ማእከላይ ዞባን ኣብቲ ምስ ኢትዮጵያ ዚዳውብ ከባቢታትን ከም ሓይሊ ተቐልቂሉ። እዚ ጉጅለ’ዚ ብሕውስዋስ ቀቢላዊ ባእታታትን ኣበጋዛትን ብገለ ምንቅስቓስ ሸባብ ንናይ ዓበይቲ መራሕቲ እምነት ሱፍያ መቓብር (ኣድርሓ) ብምዕናው፡ ጫት ብምክልካል፡ መጐልበቢ (Veil) ብምስግዳድ፡ ንሃይማኖታዊ እምነታት ብምክልካል፡ ንግብረ ሰናይ ማሕበራት ብምስገን ኣብቲ ብታሪኽ ዓቢ ጽልዋ ሱፍያ ዘሎዎ ማእከላይ ዞባታት

ሶማልያ፡ ንሓፈሻዊ ርእይቶ ዘለዎል ሙዚቃ ብምእጋድን ዝተፈጸመ ዓቢ ጌጋ ብምምዝማዝ ይጥቀም ነይሩ። ይኹንምበር ካብ'ቲ ኣብ ሶማልያ ፍሉጥ ዝኾነ ናይ ሱፍያ ኣገባብ ዝረሓቐን ንምንቅስቓስ ሸባብ ኣልሙጃሂዲን ንምምካት ናብ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ሓይሊ ዝቐረበ ሓደ ወገን፡ ቦቲ ኻልኣ ድማ ኣብ መቓድሾ ኣብ መሰጋገሪ መንግስቲ ስልጣን ንምቀጽጻርን ይሰርሕ ከም ዝነበረ ሓያሎይ ጭብጥታት ዘረጋገጸ እዩ። ከም ዚፍለጥ እዚ ጉጅለ'ዚ ብ19 ዩካቲት 2010 ምስ መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ስምምዕ ኩቲሙ ነይሩ። ሓሙሽተ ሚኒስትራታት ቀንዲ ካብኣተን ምክልኻል፡ ውሽጣዊ ጉዳያት፡ ፋይናንስን ጉዳያት ወጻኢን ኪወሃዕ ጠለቡ። እዚ ድማ መሰጋገሪ መንግስቲ ብፖለቲካዊ ኣጀንዳ እዚ ጉጅለ'ዚ ከም ዚሻቕል ገይርዎ። ጉጅለ ኣሃል ኣሱን ወጀማዓን ኣብ ሓጺር እዋን ብወተሃደራዊ መገዲ ኣብ ሜዳ ሶማልያ ህላወኡ ከረጋገጸ፡ ኣብ ልዕሊ ምንቅስቓስ ሸባብ ኣልሙጃሂዲን ወተሃደራዊ ክሳራታት ከውርድን ካብ ብዙሕ ከባቢታት፡ ካብ ማእከላይ ዞባን ካብ'ቲ ዚዳወቦ ከባቢታት ኪጸርገን ከኣለ። ብኣረኣኢያ ኣሃል ኣሱናን ጀማዓን ምንቅስቓስ ሸባብ ኣልሙጃሂዲን ብሕገ ሸሪዓ ንኪህረም ዚፍቀድ “እምነት ኣልቦ” ምንቅስቓስ እዩ። ብኣንጻሩ ምንቅስቓስ ሸባብ ኣልሙጃሂዲን ንኣሃል ኣሱናን ጀማዓን ከም ናይ ሱፍያ ምንቅስቓስ ኣይርእዮን ነይሩ። ስለ'ዚ ድማ ዘካይዶ ውግእ ኣንጻር ሱፍያ ዘይኮነ ኣንጻር “ከዳዓትን ወይጦታት ኢትዮጵያን” ከም ዝኾነዩ ዚገልጽ ነይሩ። እዚ ድማ ካብ'ቲ ኢትዮጵያ ንኣሃል ኣሱናን ጀማዓን እትህቦ ወተሃደራውን ሎጂስቲካውን ፋይናንሳውን ሓገዝ ዚብገስ ነይሩ። እዚ ጉጅለ'ዚ ፖለቲካዊ ኣጀንዳኡ ንምርግጋጽ ኣብ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኪምርኩስ እንከሎ፡ ኢትዮጵያ ብወገና ነዚ ዚስዕብ ዕላማታት ንምዕዋት ትጥቀመሉ ነይራ።

- 1-ሓይሊ ምንቅስቓስ ሸባብ ኣልሙጃሂዲን ንምስባር፡
- 2-ኣብ ውሽጣዊ መሰጋገሪ መንግስቲ ከም መዋገዱ ካርታ ንዝውታር፡
- 3-ኣብ'ቲ ምስ ሶማልያ ዘዳውባ ከባቢታት ከም እሙን ሓላዊ ንምጥቃም፡
- 4-ብዚ ኻፉት ኣፍ ደገዚ ኻኦ ብቐጻሊ ኣብ መሬት ሶማልያ ንምእታው፡

መንግስቲ ኢትዮጵያ ናይ ሶማልያ ፖሊሲኡ ምስ ምምሕዳር ኣመሪካ ምውህሃዱ ዘገርም ኣይነበረን። መንግስቲ ኢትዮጵያ ንምንቅስቓስ ሸባብ ኣልሙጃሂዲን ንምምካት፡ ውሽጣዊ ኹነታት ሶማልያ ንምስራዕን ፍሉይ ናይ ሶማልያ

አጀንዳኑ ንምዕዋትን “ንኣሃል ኣሱናን ጀማዓን” ፍሉይ ኣቓልቦን ተገዳስነትንዩ ሂብዎ ነይሩ።

ብዝኾነ ብመሰረት ምዕባሊታት ፍጻመታት ሶማልያ፡ ፈደራዊ መሰጋገሪ መንግስቲ ካብቲ ንዕስራ ዓመታት ንሶማልያ ዘዕነወ ደማዊ ተመኩሮ ገና ትምህርቲ ዝቐሰመ ኣይመስልን ነይሩ። ንዚቃወምዎ ሓይልታት ኣብ ዝተሓብእሉ ቦታታት መጺኡ ኣብ ልዕሊኦም ደምሳሲ መጥቓዕቲ ኪፍጽም ምጻኑ ከፈራርህ ድሕሪ ምጽናሕ ድማ፡ ኣብ መጀመርታ መጋቢት 2010 ኣብ መንጎቲ ብኣሃዱታት ዓቃቢ ሰላም ኣፍሪቃ ዚሕገዝ ሓይልታት መንግስትን ዚቃወምዎ ሓይልታትን ብርቱዕ ኩናት ተኻይዱ። “ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ፡ መንግስቲ ሶማልያ ንመቓደሾ ንምቀጽጻር ኣብ ዘዳልዎ ውጥን ከም ዚሕገዞ ምግላጽ” ጋዜጣ ኒው ዮርክ ታይምስ ሓቢራ። [26] ተሓጋጋዚ ሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ፡ ኣብ ጉዳያት ኣፍሪቃ፡ ጆኒ ካርሶን ብዛዕባቲ ኣብ መቓደሾ ዚካየድ ዝነበረ ኩናት ኣመልኪቱ ነዛ ዝተጠቐሰት ጋዜጣ ኣመሪካ ኣብ ዝገበ ሓበሬታ፡ “እዚ መጥቓዕቲ ኣመሪካ ኣይኮነን። ኣብ ባይታውን ሓይሊ ኣመሪካ የልቦን። እንተኾነ ብመገዲ ናይ መጥቓዕቲ ኣየርን ፍሉይ ስርሒታትን ምትእትታው ኪህሉ ይኸእልዮ” ኪብል ገለጹ ነይሩ። [27] ፕረዚደንት ሶማልያ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ብወገኑ፡ ነቲ ኣብ መወዳእታ ታሕሳስ 2006 ካብ መቓደሾ ዘውጸኦ፡ መሪር ጽዋእ ስዕረት ዘስተዮን ናብ ኣስመራ ንኪሰደድ ዘገደዶን ኢድ ኣመሪካ ካብ ምቕባል ድሕር ኣይበለን። ንሱ ብ9 መጋቢት 2010 ኣብ ለንደን ምስ ቀዳማይ ሚኒስተር ብሪጣንያ ዝነበረ ጎርደን ብራውን ድሕሪ ምርኻቡ ኣብ ዝገበሮ ጋዜጣዊ መግለጺ፡ “ንሕና ንኸባቢታት መቓደሾ ንምቀጽጻር ስለ ዚሕገዘና፡ ንናይ ኣመሪካ ወተሃደራዊ ናይ ኣየር ሓገዝ ንድግፎ ኢና” ኪብል ሓቢሩ ነይሩ። [28] እዚ መርገጺ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ፍሉይ ወይ ዘገርም ኣይነበረን። ምክንያቱ ኣብ ኣስመራ መዕቁቢ ምስ ረኸበ፡ ንኤርትራ የመጡስን ይንእድን ከም ዘይነበረ፡ ጸኒሑ ንኤርትራ ኪኹንን ኪጸረፍን ተራእዮ። ምስ ግዜን ምዕባሊ ፍጻመታትን ድማ መርገጺ ሼኽ ሸሪፍ ከም ነፋሒቶ ዚለዋወጥ ምጻኑ ብሩህ ኮይኑ ተረኺቡ።

ምዕራፍ ሓሙሽተ

ናይ ገለ መዓት ናይ ገለ ግዓትዮ

እቶም ንሽግር ሶማልያ ኣብ ምብራቕ ተራ ዝነበሮም፡ ነቲ ንጥሉልን ንቕጽን ብሓባር ዘንድድ ኩናት ሓድሕድ ንኪቕጽል ነዳዲ ኣብ ምንስናስ ዓቢ ግደ ዝነበሮምን ዘሎዎምን ኣህጉራውያን ሓይልታት፡ ሶማልያን ህዝባን ኣገዲሶሞም ወይ ህዝቢ ሶማልያ ሓድነቱ፡ ሉኣላውነቱን ጸጋታቱን ኣብ ምዕቃብ ንምሕጋዙ ዘይኮነ፡ ብኣንጻሩ ምጻኑ ፍጻመታት ብዘየወላውል ኣነጺርዎዮ። ኩባንያታት ነዳዲ ኣመሪካ ቅድምን ድሕርን ውድቀት ስርዓት ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ብዛዕባ ሶማልያ ይግደሳ ከም ዝነበራ ጸብጻባት ይሕብሩ። ነዚ ድማ “ፖሊሲ ኣመሪካ ኣብ ሶማልያ” ብዚብል ኣርእሶቲ ኣብ ዚሰዕብ ክፋላት ብዝርዝር ኪግለጽዮ። ብዛዕባ ሶማልያ ዚግደሳ ኩባንያታት ነዳዲ ኣመሪካ ጥራይ ኣይኮናን። ናይ ቻይና ኩባንያታት ነዳዲን ጋዝን China National Offshore Oil Corporation (C.N.O.O.C)”ን ከምኡ ድማ China International Oil and Gas (C.I.O.G)ን ምስ መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ ሶማልያ ኣብ ዝፈረምኦ ስምምዕ፡ ኣብ ዞባ መዱቕን ኣብ ገለ ከባቢታት ሶማልያን ዕደናን ፍተሻን ከካይዳ እየን።[29] መርበብ “ሶማልያ ኣልዮም” ብወገና፡ ኩባንያ ካናዳ፡ ኣፍሪካን ኣይልን ኩባንያ ኣውስትራልያ ሪንግ ሪሶርስን ኣብ ሶማልያ ናይ ነዳድን ማዕድንን ዕደና ከካይዳ ውዕል ከም ዝኣተዋ ሓቢሩ።[30] ጋዜጣ ግብጺ ኣል ኣህራም ከም ዝሓበረቶ ድማ፡ ዋና ጸሓፊ ው.ሕ.ሃ. ዝነበረ ባንኪ ሙን ሰራዊት ው.ሕ.ሃ. ቡቶም ንመሰጋገሪ መንግስቲ ዚቃወሙ ሓይልታት ሓደጋ ከይወርዶም ብምስጋእ፡ ናብ መቐድሾ ዓቃብ ሰላም ሰራዊት ምልክቲኳ እንተ ኣበየ፡ ብኣንጻሩ ግን ው.ሕ.ሃ.ን መንግስቲ ኖርወይን ኣብ ገማግም ሶማልያ ዕደና ነዳዲ ንምክያድ ምስ ወከልቲ መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ናይ ምርድዳእ መዘክር ከቲሞም። [31] ናይ ብሓቂ ዘደንጹን ተገራጫውን መርገጺ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ።

ኣብ ርእሲዚ መራኽብ ገፈፍቲ ዓሳ እስያ፡ ሃገራት ኣዕራብን ምዕራብን፡ ጸጋታት ባሕሪ ሶማልያ ቱና፡ ኣሪንጋ (Herring)፡ ኣቡ ሴፍ (Sword-fish) ሽሪምፕን ተቕጻጻርን ተሓሳሳብን ብዘይብሉ ኣገባብ ከም ዝዘመታ ብዙሓት ኣህጉራውያን ካልኣትን ማዕከናት ሓቢረን። እቲ ኣብ መስርሕ ምግፋፍ ዓሳ ዘይሕጋዊ ኣገባባት፡ ንኣሽቱ ነጻላት ዘሎዎ ሰክዔታት መግፊሬ ዓሳ፡ ሓያል ናይ ባውዛ ብርሃንን ኣብ መዓሙቕ ባሕሪ ተፈጀርቲ መሳርሒታትን ወዘተ. . እናተጠቕሙ

ዝሰረቕዎ ጸጋታት ዓሳ ሶማልያ፡ ዓመታዊ አስታት 300 ሚልዮን ዶላር ዚግመት እዩ።

ከም ዚፍለጥ ኣብቲ እዋንቲ ፍሉይ ልኡኽ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ሶማልያ፡ ኣሰይድ ኣሕመድ ኡልድ ዓብደላ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ናብ ሶማልያ ምእንቲ ከተኩር ብዓውታ ጸውዒት ኣቕሪቡ ነይሩ። ኣገልግሎት ዜና ፈረንሳ (AFP) ከም ዝሓበረቶ ከኣ፡ ንሱ ሃገራት ኤውሮጳን እስያን ኣብ ገማግም ባሕሪ ሶማልያ ዘይሕጋዊ ኣገባብን ዘይሕጋዊ ምግፋፍ ዓሳን እናተጠቐመ ከም ዝዘመታ ገሊጹ ነይሩ። [32] እንተኾነ ሰማዒ እዝኒ ኣይረኽበን። መስርሕ ዝምታ ጸጋታት ባሕሪ ሶማልያ፡ ኣብ ቅድሚ ዓይኒ ውድብ ሕቡራት ሃገራት'ዩ ተፈጸሙ። ው.ሕ.ሃ. እውን ኣብ ሶማልያ ኪቀብ ዚግባእ ሰላም ስለ ዘዩልቦ፡ ስራዊት ዓቃብ ሰላም ኣይንልእኹን ኢና ካብ በለ እንታይ ኪግበር ይከኣል? እንተኾነ ብኣንጻሩ እቲ ንኣስታት 3000 ኪሎ ሜተር ዝንውሓቱ ገማግም ባሕሪ ይትረፍስ፡ ነቲ ኣብ መቐድሾ ዚርከብ ቤት ጽሕፈቱ ኪሕሉ ዓቕሚ ዘይብሉ ፈደራዊ መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ምሳና ተሰማሚዑ'ዩ ብዚብል ምስምስ፡ ንመንግስታውያን ኩባንያታት ገፈፍቲ ዓሳ፡ ኣብ ገማግም ባሕሪ ጸጋታት ሶማልያ ምእንቲ ኪዘምታ ኣህጉራዊ ጉልባብ ካብ ምሃብ ድሕር ኣይበለን።

እቲ ስርሒት ግን ማዕድናውን ባሕራውን ጸጋታት ሶማልያ ኣብ ምዝማት ጥራይ ዝተወሰነ ኣይኮነን። ኩባንያታት ኤውሮጳ ንገማግም ባሕሪ ሶማልያ መጉሓፊ ኑክሌሳውን ቀመማውን ሓተላታት እዮን ጌረንኦ። ፕሮግራም ኣከባቢ ው.ሕ.ሃ. ከም ዘረጋግጸ፡ ኣብ ኤውሮጳ ሓደ ቶን ሓተላ ኑክሌስ ንምጉሓፍ 250 ዶላር'ዩ ዚሓትት። ኣብ ሶማልያ ግን ካብ ሓደ ዶላርን ፈረቓን ዚሓልፍ ኣይኮነን። ስለዚ መራኽብ ኤውሮጳ ኣብ ሶማላዊ ዜጋ፡ ብፍላይ ኣብ ኣከባቢ'ቲ ሃገር ድማ ብሓፈሻ፡ ዘውርድኦ ዓቢ ጉድኣት ግዲ ከይገበራ መርዛም ሓተላታተን ኣብ ገማግም ባሕሪ ሶማልያ ንምጉሓፍ ምቕድዳመን ዘገርም ኣይኮነን። እዚ ኣብ ልዕሊ ሶማልያን ሶማላውያንን ዝተፈጸመ ገበንዚ ምስፍሕፋሕ ሕማማት ቈርበት፡ መዓናጡ፡ ካንሰርን ምንቀሳቃሳ መጠን ዓሳ ኣብ ገማግም ባሕሪ ሶማልያን ኣሰዒቡ። ብሰንኩ ድማ ሶማላውያን ገፈፍቲ ዓሳ ንስድራ ቤቶም መዓልታዊ መግቢ ከምጽኡ ኣይከኣሉን። ኣብ ውሽጢ ዘጋታት ባሕሪ ሶማልያ ናይ ምዝማት መስርሕን፡ ሶማላውያን ገፈፍቲ ዓሳ ካብ ኩሉ ጸጋታቶም ዝተሓረምሉን ሃዋህውን፡ ንመጀመርታ ግዜ ቐርሶና ባሕሪ ዚብል ተርእዮ ተኸስተ። እዚ ዘገርም ተርእዮ'ዚ ምስ ተቐልቀለ ብኣዝዩ ልዑል ናህሪ ስለ ዘስፋሕፍሐ፡ ብመገዲ

መጽብቦ ባብ ኤል መንደብን ናብ ሽዱሽቲአን ክፍላተ ዓለም ዘብጽሕ መጽብቦ ሀርሙዝን ጽንፌ ጸቡቕ ተስፋን ብመርከብ ምኻድ ሓደገኛ ኮይኑ። 20 ሚእታዊት ካብ ነዳዲ ዓለም ብሰንኪ ቀርሰንቲ ብሃንደበት ካብ ምቑጽጻር ወጻኢ ዝኾነ መስመር ዚሓልፍዩ፡ እቲ መስመር ዘይውሑስ ምጻኑ ዘስዕቦ ሽግር ንምግማቱ ዘጸግም ኣይኮነን። ተርእዮ ቕርሶና ኣዝዩ ሓደገኛ መልክዕ ከም ዝሓዘ ኪፍለጥ ዝተሸጸለ ድማ፡ ዝተፈላለዩ ዓባይቲ ኣጽዋርን ስርሓት ፍሰያ ዝኾና 33 ታንክታትን ዝጸገነት “ቪና” ዝተሰምየት መርከብ ዩኩሬን ብ25 መስከረም 2008፡ ከምኡውን 100 ሚልዮን ዶላር ዝዋገኡ ክልተ ሚልዮን በርሚል ነዳዲ ዝጸገነት “ሰርዮስስታር” ዝተባህለት መርከብ ስዑዲ ዓረብ ብቕርሰንቲ ድሕሪ ምትሓዘን እዩ።

ቀርሰንቲ ዚበሃሉ መንዮም?

ዝብኢ ብምባል ካብ ምጭዳርን ኣቕዲሙ ዝተዳለወ ክስን ፍርድን ካብ ምቕራብን፡ ብመጀመርታ ቀርሶና ዚብል ቃል ኪንጸር ይግባእ። ምናልባት ብድሕሪኡ ነዞም መራኽብ ደው ኣቢሎም ኣብ ማርሳታቶም ዘጸግዕዎን ሶማላውያን ዚምልከት እንተኾይኑ ፍርዲ ኪወሃብ ይኸእል ይኸውን። ብ1958 ኣብ ጅኔቫ ዝወጸ ዓንቀጽ 15 ስምምዕ ሕግታት ባሕሪ ከምኡውን ብ1982 ዝወጸ ዓንቀጽ 101 ስምምዕ ሕግታት ባሕሪ ፡ ቀርሶና ባሕሪ ዚበሃል ካብ ናይ ዝኾነት ሃገር ማያዊ ዞባ ወጻኢ፡ ንፖለቲካዊ ዕላማ ዘይኮነስ ውልቃዊ ረብሓ ንምርግጋጽ ዚፍጸም ተጽብኦ ምጻኑ ኣነጻርዎ ኣሎ። ስለዚ ድማ ዝኾነ ኣህጉራዊ ሓይሊ ኣብ ውሽጢ ማያዊ ዞባ ናይ ዝኾነት ሃገር ንቕርሰንቲ ኪሃድን መሰል የብሉን። ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ፡ ብሪጣንያን ፈረንሳን ድማ ነዚ ኣቕዲሙ ዝተጠቐሰ ኸልተ ኣህጉራዊ ስምምዓት ንምጥሓስ ባይቶ ጸጥታ ናብ ውሽጢ ማያዊ ዞባ ሶማልያ ኣትዮም ቀርሰንቲ ኪሃድኑ ዘፍቅድ ውሳኔ ኪሓልፍ ጠለብ ኣቕሪቡን። ዓንቀጽ 7 ናይቲ ውሳኔ ድማ “ኣህጉራዊ ሓይሊ ባሕሪ ንቕርሰንትን ዕጡቓት ሸፋቱ ባሕርን ንምድምሳስ ኣብ ውሽጢ ማያዊ ዞባ ሶማልያ ኣትዮ ኣድላዪ ስጉምቲ ንኺወስድ ዘፍቅድ እዩ።” [33]

ብሓቂ ኣብ ሶማልያ ዘሎ ኹነታት ንምፍላጥ፡ ካብቲ መብዛሕትኣን ማዕከናት ዜና ዚህባኦ ግጉይን ዝተሰንገዘን ሓበሬታታት ወጻኢ ቈራጽ ስጉምቲ ዝወሰደ እንግሊዛዊ ጋዜጠኛ ጋዜጣ “ኢንደፐንደንት” ጅሃን ሃሪ እዩ። ንሱ ብ4 ጥሪ

2009 “ብዛዕባ ቐርሶና ኣብ ሶማልያ ሓሶት ተሓቢርኩም።” ኣብ ትሕቲ ዚብል ኣርእስቲ ኣብ ዝጸሓፎ ጸብጸብ፡ መብዛሕትኦም ንመራኽብ ዚቃወሙ ሶማላውያን ንሃብቲ ዓሳኦም ካብ ዝምታ፡ ንማያዊ ዞባኦም ድማ ካብ ብከላ ንምክልኻል ንነብሶም ከም ሓለዋ ባሕሪ ገማግም ሶማልያ ከም ዚቈጽርዎ ኣረዲኡ። 70 ሚእታዊት ካብ ህዝቢ ሶማልያ ድማ እቲ ዚፍጽምዎ ስጉምቲ ሓደ ካብ ኣገባባት ሃገራዊ ምክልኻል ከም ዚቈጽርዎ ሓቢሩ። ይኹንምበር ምስ ዕላማታት ሶማላዊ ሃገርነት ምትእስሳር ዘይብሎም፡ ንፋይናንሳዊ ረብሓታት ጥራይ ኪብሉ ስራሓት ቀርሶና ዘካይዱ ኣዝዮም ውሑዳት ሰባት ከም ዘለዉውን ኣይሓብእን። [34]

እተን ብዛዕባ ተርእዮ ቐርሶና ኣብ ገማግም ሶማልያ ኣመልኪተን ዚዛረባ ማዕከናት ዜና ዓለም፡ ደድሕሪ ማዕበል ኪጎዳን ወግዓዊ መግለጽታት ስርዓታተን ከቃልሓ፡ ኮነ ኢሊን ናይ ካልኣት ብልሒ ብንዕቀት ኪጎዳን ጠንቅታት ናይቲ ተርእዮ ኣገዳስነት ከም ዘይብሉ ኣምሲሊን ኪገልጸን ምርኣይ ዘገርምዮ። ገፈፍቲ ዓሳ መራኽብ ምብራቕን ምዕራብን ኣብ ማያዊ ዞባ ሶማልያ ዝፈጸማኦ ግህሰታትን ገለ ምዕራባውያን ኩባንያታት ንማያዊ ሶማልያ መቓብር ናይ ኑክለሳውን ቀመማውን ሓተላታተን ምግባረንን ኣይዛረባሉን እዮን። ዓበይቲ ሃገራት ምዕራብን ምብራቕን ንጉዳይ ምጭዋይ መራኽብ ኣብ ማያዊ ዞባ ሶማልያን ንውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ቊጽሪ 1816 ብምምዝማዝ፡ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ፡ ብሪጣንያ፡ ፈረንሳይ፡ ፍሪያ፡ ቻይናን ህንድን “ንገፈፍቲ ዓሳን ነዳዲ ዚጽዕና መራኽብን ንምሕላው” ብዚብል ምስምስ፡ ናይ ኩናት መራኽብን ናብ ማያዊ ክፋል ሶማልያ ሰዲደን። እንተኾነ እቲ ናይ ብሓቂ ዕላማ እቲ ተዋስኦ ንዝኾነ ሰብ ዘደናግር ኣይነበረን። ዕላማ ናይዞን ሃገራት እዚኣተን፡ ነዚ ቐንዲ መራኽቢ ቀለቤት ኣብ መንጎ መትረብ ስወጽን ጽንፌ ጽቡቕ ተስፋን መጽብቦ ሀርሙዝን ባብ ኤልመንደብን ዝኾነ ስትራቴጂያዊ ቦታዚ ንምቕጽጻር እዮ።

ቀንዲ ጉዳይ ናይዚ ዝተሓላለኸን ውሽጣዊ፡ ዞባውን ኣህጉራውን ዕምቄት ዘሎዎን ሽግር ሶማልያ እምበኣር ብሓጺሩ እዚ ዝተጠቐሰ እዮ። ስለዚ ብመሰረትዚ ዝተጠቐሰ ረጅሒታት ንኤርትራ “ኣል ሸባብ ኣልሙጃሂዲን” ብምሕጋዝ ንጸጥታን ርግኣትን ሶማልያ ትህውኽ ኣላ፡ ብምባል ባይቶ ጸጥታ ዝኾነ ይኹን መርትዖ ከዮቕረብ ብ23 ታሕሳስ 2009 ውሳኔ እገዳ ቊጽሪ 1907 ኣብ ምሕላፍ ምጉያዩን፡ ብመሰረት ዓንቀጽ 7 ቻርተር ው.ሕ.ሃ. ኣንጻር ኤርትራ ተኸታታሊ እገዳታት ምሕላፍን፡ ኤርትራ ኣብ ሽግር ሶማልያን ምጉህሃሩን

ጠንቁን ዝኾነ ይኹን ኢድ ከም ዘይብላ ዘብርህ እዩ። እቲ ሓቂ ምምሕዳር ኣመሪካ ነቶም ዝሰንዖም፡

- 1-ባይቶ ዕርቅን ምሕዳስን ሶማልያ ብ2001፡
- 2-ኪዳን ምርግጋጽ ሰላምን ምምካት ግብረ ሽበራን ብ2006፡
- 3-መንግስቲ ዓብዱላሂ ዩሱፍ ካብ 2004 ክሳብ 2008፡
- 4-መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ብ2009 ክሳብ

ኣብ ባይታ ከረጋግጸም ብዘይምኽኣሉ ኣብ ክንዲ ንጌጋታቱ ኣብ ሶማልያ ብነቐፌታዊ መገዲ ምእራም፡ ንኤርትራ ናይ ፍሽለቱ ገንሽል ኪገብራ ስለ ዝደለዩ ጥራይ እዩ።

ቅልውላው ሶማልያ ንውሽጣዊ፡ ዞባውን ኣህጉራውን መዳያቱ ዚገልጽ ኩነታት እዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ሓበሬታዮ። ተቈጻጻሪት ጉጅለ ኤርትራን ሶማልያን “ኤርትራ ንምንቅስቃስ መንእሰያት ኣልሸባብ ብምሕጋዝ፡ ንጸጥታን ርግኣትን ሶማልያ ትዘርግ ኣላ።” ብምባል ዘቕረቡዮ ጸብጸብ፡ ታሪኻዊ ፍጻመ ከም ዘረጋገጸ መሰረት ዘይብሉ ጸለመ እዩ ነይሩ። እንተኾነ ባይቶ ጸጥታ ኣድላዪ መርመራ ከይገበረ ንጸብጸብ ተቈጻጻሪት ጉጅለ ብምቕባል፡ ብ23 ታሕሳስ 2009 ንውሳኔ ቊጽሪ 1907 ኣጽዲቐ። [35] ብመሰረት እቲ ውሳኔ ድማ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዘይፍትሓዊ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባውን ወተሃደራውን እገዳ ከም ዝጸገን ገይሩ። እንተኾነ ተቈጻጻሪት ጉጅለ ብ27 ሰነ 2012 “ኤርትራ ንኣልሸባብ ከም እትድግፍ መርትዖ ኣይረኽብናን፡ ብምባል ናብ ባይቶ ጸጥታ ጸብጸባ ኣቕሪባ። [36] እቲ ዘገርም ድማ ድሕሪ ሽዱሽተ ዓመታት ባይቶ ጸጥታ ብ13 ሕዳር 2018 ብመሰረት ውሳኔ 2444 ነቲ እገዳ ምልዓሉ እዩ። [37]

ምምሕዳር ኣመሪካ ኣብ’ዞም ዚሰዕቡ ጉዳያት ኣብ ግብሪ ንምውግል ኣይተዓወተን።

- 1-ቤት ምኽሪ ዕርቅን ሕዳስን ሶማልያ ብ2001፡
- 2-ኪዳን ምርግጋጽ ሰላምን ምምካት ግብረ ሽበራን ብ2006፡

3-መንግስቲ ዓብዱላሂ ዩሱፍ ካብ 2004 ክሳብ 2008፡

4-መንግስቲ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ኣሕመድ ካብ 2009 ክሳብ 2012

ምምሕዳር ኣመሪካ መደቡ ስለ ዘይሰመረሉ ድማ ኣብ ሕርቃን ኣትዩ። ንቕልውላው ሶማልያ ዝምልከት መደባቱ ብነቕፌታዊ ኣገባብ ገምጋም ብምክያድ ኣብ ክንዲ ምእራም፡ ንውድቀቱ ምክኒት ብምድላይ ንኤርትራ ግዳይ ገደርዋ።

ኣብ ርእሲዚ ምምሕዳር ኣመሪካ ብኸምቲ ንውሳኔ 1907 ዘሕለፎ፡ ብመገዲ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ፖለቲካውን ቊጠባውን ከበባ ንምፍጣርን ንውሽጣዊ ጸጥታ ንምዝራግን ዕላማ ጸኒሕዎ። ብድሕርቲ ከም ድላዩ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያ ኣትዩ፡ ንፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ጸጥታውን ጀኦስትራተጅያውን ረብሓታቱ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን ቀይሕ ባሕርን ዘገልግል ኩነታት ንምፍጣር ነይሩ። ብዛዕባዚ ኣብነት ንምቕራብ ድማ ርሑቕ ምክኒድ ዘድሊ ኣይኮነን። ምክንያቱ፡ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ገማግም ቀይሕ ባሕርን ማእከላይ ምብራቕን ከም መጻወቲ ቸዝ ምምሕዳር ኣመሪካ ዝተለወጡ ፖለቲካውያን ስርዓታት ኣብ ቅድሚ ሓይንና ንርእዮም ኣለና።

ምዕራፍ ሸዱሽተ
መርገጺታት ፖለቲካውያን ሓይልታት ሶማሊያ
ኣብ ልዕሊ ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃ

ቀዳማይ፡- ሶማሊያን ኤርትራን

1-መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማሊያ፡ ንኤርትራ ከም ጸላኢቲን ቀንዲ ሓጋዚትን ምንቅስቓስ ሸባብን ኣስላማዊ ሰልፍን ገይሩዩ ዚርእያ ነይሩ። ከምኡ'ውን መብዛሕትኡ ሓገዝ ወጻኢ ብኤርትራ ኣቢሉ ከም ዚሓልፍ ይገልጽ ነይሩ።

2-ኣሃል ኣሱና ወልጅማ፡ ቀንዲ ሓጋዚቶም ኢትዮጵያ ኮይና፡ ኤርትራ ነተን ኣብ ሶማሊያ ዚወዳደራኣም ኣስላማውያን ሓይልታት ትሕግዝ'ያ ብምባል ከም ጸላኢቶም'ዮም ዚጥምትዋ ነይሮም። ብ

3-ምንቅስቓስ ሸባብ ሙጃሂዲን ንኤርትራ ከም ተጸባኢቲ ዚርኢ ጸላዊ ሓይል'ዩ። እዚ ሓይል'ዚ ነቲ ብ6 መስከረም 2007 ኣብ ኣስመራ ዝተቐንጠ ገብኢ ኸዲያን ሓርነትን ዳግመ ህንጻትን ሶማሊያን ብትሪ ኩኒኑ። ንኤርትራ ኣብ ሶማሊያ ንኣስላማዊ መስመር እትቃወም ዓለማዊ ስርዓት'ዩ ዚርእያ። እዚ ምንቅስቓስ'ዚ ካብ'ዚ ሓሊፉ'ውን ብመሰረት ብ20 ሕዳር 2009 ጋዜጣ ኣፍሪካ ኮንፌደንሻል፡ ዝዘርገሐቶ፡ ኣፊኛ እቲ ምንቅስቓስ፡ ሶልዳን መሓመድ፡ ንኤርትራ ሓንቲ ካብተን ምንቅስቓሱ ዲላማ ዚገብረን ሃገራት ምጻና ገሊጹ ነይሩ።

4-ብሓስን ጣህር ዕዌስ ዚምራሕ ኣስላማዊ ሰልፊ፡ ልኡምን ፕራግማታዊ ኣስላማዊ ኣረኣእያ ዘሎዎ ሰልፊ ኾይኑ፡ ንኤርትራ ከም ንሓርነትን ሉኣላውነትን ሓድነትን ሶማሊያ እትድግፍ ፈታዊት ሃገር'ዩ ዚርእያ ነይሩ። ይኹንምበር እዚ መርገጺ'ዚ ኣብ መጻኢ ምስ ኣስላማውያን ጉጅለታት ኤርትራ ካብ ምድንጋጽ ዚዳግቶ ኣይነበረን።

5-ፑንትላንድ ብሰንኪ መራሕታ ምስ ኢትዮጵያ ዝገበርዎ ድልዱል ዝምድና፡ ንተራ ኤርትራ ኣብ ሶማሊያ እትቃወም ዘባ'ያ ነይራ። እንተኾነ ነቲ ስልጣን ዚቃወማ ሓይልታት ተመሳሳሊ መርገጺ ኣይነበረንን።

6-ሶማሊላንድ ንኤርትራ ከም ንናጽነታን ምፍንጫላ ካብ ሶማሊያን እትቃወም ሃገር ገይራ'ያ እትርእያ። ደገፍ ኤርትራ ንኸትከሱብ ድሌት ኣሎዋ። ይኹንምበር በዚ ንነብሳ ኣይተተዓሻሹን እያ።

ካልአይ፦ ሶማልያን ኢትዮጵያን

1-መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ፡ ብኮሎኔል ዓብዱላሂ ዩሱፍ ዚምራሕ ዝነበረ ክንፊ ምስ መንግስቲ ኢትዮጵያ ስትራቴጅያዊ ኪዳን ዝነበሮ ኪኸውን እንከሎ፡ ክንፊ ፕረዚደንት ሃገር ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ አሕመድን ካልአት ተረፍ አሰላማዊ መጋበአያታትን ግን ብፖለቲካውን ሃይማኖታውን ምክንያታት ምስ መንግስቲ ኢትዮጵያ ዝነበሮም ምትእስሳር ማላዊዮ ነይሩ። ሶማላዊ ሚኒስተር ሓሰን ኢብራሂም ብ16 ሓምሌ 2010 “ዞባ ኢጋዴን ብኢትዮጵያ ተጐቢጡ ዘሎ መሬት ሶማልያዮ፡” ብምባል መግለጺ ከም ዝሃበ ይፍለጥ። (35)

2-ጉጅለ አሃል አሱና ወጀማዓ ብስንቅን ዕጥቅን ምሉእ ብምሉእ አብ ኢትዮጵያ ይምርኩስ ስለ ዝነበረ፡ ምስ መንግስቲ ኢትዮጵያ ስትራቴጅያዊ ኪዳን ነይርዎ።

3-ምንቅስቃስ ሸባብ አልሙጃሂዲን ብፖለቲካውን ሃይማኖታውን ምክንያታት አንጻር መንግስቲ ኢትዮጵያዮ።

4-አሰላማዊ ሰልፊ ብፖለቲካውን ሃይማኖታውን ምክንያታት አንጻር መንግስቲ ኢትዮጵያዮ ነይሩ።

5-ፑንትላንድ ምስ ኢትዮጵያ ድልዱል ምትእስሳር ነይርዎ። ብመንግስቲ ኢትዮጵያ ብቐጻሊ ትሕገዝ ነይራ፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ካብቲ ንሶማልያ ንምብትታን ዝጸንሐ ፖሊሲ ተበጊሱ፡ ፑንትላንድ ንክትንጸልዮ ዚደፋፍአ ነይሩ።

6-ሶማሊላንድ ምስቲ ስምርቲ ሶማል ንክይትህሉ ኪሰርሕ ዝጸንሐ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብፖለቲካዊ፡ ቊጠባውን ወተሃደራውን ዝምድናታታ ዝተአሳሰረ ነይሩ።

ሳልሳይ፦ ሶማልያን ጂቡቲን

1-መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ አብ ሰኔ 2008 ካብ ጉባኣ ጂቡቲ ስለ ዝወጸ ንሰበ ስልጣን ጂቡቲ ይኹንኖም ነይሩ። ይኹንምበር ጂቡቲ አብ እዋን ፕረዚደንት ጂቡቲ ነበር፡ ሓሰን ጉሌድ አፕቲዶን ይኹን አብዚ እዋንዚ ዘሎ ፕረዚደንት እስማኒል ዑመር ገለ፡ አንጻር ሃበር ገድር አብ ጐኒ አብጋል፡ አንጻር ዳሮድ አብ ጐኒ ሃውዩ ምጁና ሶማላውያን አዐርዮም ይፈልጡ ነይሮም። ስለዚ ድማ ገለ ፖለቲካውያን ሓይልታት አብ መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ካብ ፖለቲካዊ ክወንነት ተበጊሶምዮም ምስ ሰበ ስልጣን ጂቡቲ ብጥንቃቄ ዚዋስኡ ዝነበሩ።

2-ጉጅለ ሱናን ጀማዓን ምስ ጂቡቲ አሻኹ ዝምድና ነይርዎ። ምክንያቱ ሰበ ስልጣን ጂቡቲ ንማእከላይ መንግስቲ ሶማልያ ዘዳኸም ዞባዊ ጠለባት

አይደግፍምን ስለ ዝነበሩ። አብ ርእሲ'ዚ ጂቡቲ ጸግዒ ቀቢላ ሃውየን እንዳ አብጋልን ምጻና ይፈልጡ ነይሮም።

3-ምንቅስቃስ ሸባብ አልሙጃሂዲን ንመንግስቲ ጂቡቲ አብቲ አንጻር ሶማልያ ዚካየድ ኩናት ከም መሳርሒ ዘባውን አህጉራውን ሓይልታት ብሓፈሻ፡ ብፍላይ ድማ መሳርሒ ኢትዮጵያን አመሪካን ገይሩ'ዩ ኪቈጽሮ ጸኒሑ።

4-አሰላማዊ ሰልፊ ንመንግስቲ ጂቡቲ ከም መሓዛ ናይቶም አብ ልዕሊ ሓድነትን ሉአላውነትን ሶማልያ ውዲት ዘካይዱ ሓይልታት'ዩ ዚርእዮ ነይሩ።

5-ፑንትላንድ ምስ ሰበ ስልጣን ጂቡቲ ተራ ዝምድና'ዩ ጸኒሕዎ። ይኸንምበር ቀቢላታት እታ ዞባ፡ መንግስቲ ጂቡቲ ጸግዒ ሃውየን አብጋልን ምጻኑ ይፈልግ ነይረን።

6-ሶማሊላንድ ምስ መንግስቲ ጂቡቲ ፖለቲካውን ቊጠባውን ዝምድና አሎዎ። ሰበይቲ ፕረዚደንት ጂቡቲ ኻድራ ማሕሙድ ሂድ ካብታ አብ ሶማሊላንድ ሰፊሕ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ማሕበራውን ወተሃደራውን ጽልዎ ዘሎዎ ቀቢላ ኢስሓቕ ካብ እንዳ ሃበር አወል እዮ። ስለ'ዚ ድማ አብ መንጎ ፕረዚደንት እስማኒል ዑመር ገለን ሶማሊላንድን ድልዱል መራኸቢት ቀለቤት እዮ። እንተኾነ ሰበ ስልጣን ጂቡቲ አብቲ ብ26 ሰነ 2010 አብ ሶማሊላንድ ዝተኻየደ ፕረዚደንታዊ ምርጫ አብ ጎኒ ሕጹይ ተወዳዳሪ ጣህር ርያሊ ካህን ብምጻን አንጻር'ቲ ዝተዓወተ ሕጹይ ተቃዋሚ፡ አሕመድ ማሕሙድ ሲላኖ ደው ስለ ዝበሉ፡ እቲ ዝምድና ላሕሊሑ። ጣህር ርያሊ ካህን ልክዕ ከም በዓልቲ ቤት ፕረዚደንት ጂቡቲ ካብ ቀቢላ እስሓቕ እንዳ ሃበር አወል ምጻኑ ይፍለጥ። አብ ምርጫ ዝተዓወተ ፕረዚደንት ሶማሊላንድ መሕመድ ማሕሙድ ሲላኖውን ካብ ቀቢላ እስሓቕ'ኳ እንተኾነ ካብ እንዳ ሃበር ጅዓሎ እዮ። እንተኾነ ብ2017 አብ ዝተኻየደ ፕረዚደንታዊ ምርጫ፡ ሙሳ ብሂ ዓብዲ ካብ ቀቢላ እስሓቕ እንዳ ሃበር አወል ተዓዊቱ።

ራብዓይኛ ሶማልያን ኬንያን

1-መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማልያ ምስ መንግስቲ ኬንያ ጽቡቕ ዝምድና ነይሮዎ። እንተኾነ ሰበ ስልጣን ኬንያ ብሰንክ'ቲ ብ1963 ብሪጣንያ ናብ ኬንያ ዝጸንበረቶ ዞባ ሰሜናዊ ዶብ ኬንያ ብዘሎዎም ሰግኣት፡ አብ ሶማልያ ድልዱል ማእከላይ መንግስቲ ኪህሉ ከም ዘይደልዩ ሶማላውያን ይግንዘቡ እዮም።

2-ጉድለ አሱናን ወልጅማንን ዝምድናኡ ምስ መንግስቲ ኬንያ ኣዝዩ ድኹም ነይሩ። ብተወሳኺ ኩነታት መንግስቲ ኬንያ ብስግኣት ዞባ ሰሜናዊ ዶብን ዝምባለ ምውጋእ ዝነበሮም ሱፍያውያንን ብፍርሂ ዝተግብለለ ነይሩ።

3-ምንቅስቃስ ሸባብ ኣልሙዳሂዲንን ኣስላማዊ ሰልፍን ኣንጻር'ዚ ኣብ ልዕሊ ሓድነትን ሉኣላውነትን ሶማሊያ ውዲታት ዘካይድ መንግስቲ ኬንያ እዮም።

ሓሙሻይ፦ ሶማሊያ፡ ኡጋንዳን ብሩንዲን

1-መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማሊያ ንተራ ናይቶም ኣብ መቓድሻ ሓይልታቶም ብምቕማጥ ዚሕልውዎ መንግስታት ኡጋንዳን ብሩንዲን የመጡስ ነይሩ።

2-ምንቅስቃስ ሸባብ ኣልሙዳሂዲንን ኣስላማዊ ሰልፍን ንወተሃደራዊ ህላወ ኡጋንዳን ብሩንዲን ኣብ ሶማሊያ ብምኹናን ክምክትዎ ጸኒሖም።